

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ**

Тимчук Лариса Іванівна

УДК 378.091.31:004.9 (043.3)

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЕКТУВАННЯ ЦИФРОВИХ
НАРАТИВІВ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ОСВІТИ**

13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Інституті інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, м. Київ.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор

Лещенко Марія Петрівна,

Інститут інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України

Олійник Віктор Васильович,

Державний вищий навчальний заклад

«Університет менеджменту освіти»

ректор, м. Київ.

доктор педагогічних наук, професор,

Семенов Олена Миколаївна,

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка,

завідувач кафедри української мови, м. Суми;

доктор педагогічних наук, старший

науковий співробітник

Авшенюк Наталія Миколаївна,

Інститут педагогічної освіти і освіти

дорослих НАПН України, завідувач

відділу зарубіжних систем педагогічної

освіти і освіти дорослих, м. Київ.

Захист відбудеться «28» квітня 2016 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.459.01 в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, 2-й поверх, зала засідань Вченої ради, к. 205

З дисертацією можна ознайомитися на сайті (<http://iitlt.gov.ua>) та у відділі аспірантури й докторантури в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, к. 209.

Автореферат розіслано « 27 » березня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Яцишин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Людство у XXI столітті переживає кардинальні, різнорівневі, глобальні, трансформаційні зміни свого буття, зумовлені швидкою еволюцією цифрових технологій, комп'ютерних мереж. Використання сучасних технологій в освіті має відігравати ключову роль у створенні необхідних умов для саморозвитку всіх суб'єктів навчальної діяльності, активізації когнітивних та творчих процесів, формуванню необхідних компетентностей, сприяти утвердженню гуманістичних ідей. Глобальне поширення світових інформаційно-комунікаційних мереж вимагає іншого змісту і якості педагогічної освіти, легітимізує швидку видозміну традиційних навчальних моделей на інтегративні, динамічні, що поєднують гуманістичний та технологічний підходи, уможливають розкриття пізнавального й творчого потенціалу майбутніх магістрів освіти.

На основі аналізу праць зарубіжних учених Х. Баррета (Barrett H.), Б. Гірша (B. Hirsch), Р. Ленема (R. Lanham), С. Махоні (S. Mahony), Дж. Охлер (J. Ohler), Б. Робін (B. Robin), І. Піразо (E. Pierazzo), С. Толісано (S. Tolisano) та ін. з проблематики цифрової гуманістики та проектування цифрових нарративів у навчанні студентів університетів, а також досліджень щодо впровадження розповідання цифрових історій у педагогічний процес загальноосвітніх навчальних закладів було з'ясовано сутність категорії цифрового нарративу як створеної за допомогою цифрових технологій рефлексивної розповіді, та встановлено наявність інтенсифікації наукових досліджень явища цифрової нарративізації навчання у міжнародному освітньому просторі. Цифрові технології відповідно рекомендацій ООН «Дослідження в освіті та перспективи майбутнього навчання: яка педагогіка потрібна для XXI століття» за 2015 рік повинні бути інтегровані у програми підготовки майбутніх магістрів освіти й стати загальноприйнятим інструментом використання впродовж усієї вчительської кар'єри, яка потребує систематичного професійного розвитку.

Особлива увага відводиться просвітницько-педагогічним функціям цифрових нарративів у формальній і неформальній освіті щодо утвердження принципів гуманізму, мирного співіснування, взаємоповаги та співробітництва між народами. В офіційній заяві Комісії Європейського Парламенту від 14.06.2016р. наголошується, що Рада Європи, Європейський соціально-економічний комітет, Комітет Регіонів підтримують заходи спрямовані на поширення нарративів про багатий культурний спадок різних народів, що сприятиме розвитку медіакомпетентності та критичного мислення громадян та протистоятиме пропаганді радикалізації в Інтернеті.

Аналіз вітчизняних наукових джерел дає підстави стверджувати, що в педагогічній теорії і практиці напрацьовано значний досвід модернізації професійної підготовки фахівців, що може стати основою удосконалення та розвитку умінь XXI століття, педагогічної майстерності майбутніх магістрів освіти. Біографічним нарративам про життя та діяльність відомих українських учених, видатних діячів української та світової культури присвячено дослідження Н. Д. Дічек, Н. Ю. Дем'яненко, С. Д. Ісаєвої, О. В. Кудіна, М. П. Лещенко, Н. Г.

Ничкало, В. В. Олійника, Л. М. Рубан. Н. В. Сулаєвої, О.В. Сухомлинської. Наративно-педагогічні дослідження представлено також у працях таких вітчизняних науковців: В. В. Андрієвської, Н. Д. Будій, О. О. Зарецької, Н. В. Мараховської, Р. А. Мороз, Т. М. Титаренко, Н. В. Федорченко, Ю. А. Чаусової, К. О. Черемних, О. М. Шиловської та ін. Проблеми навчання та професійної підготовки майбутніх магістрів освіти, розвитку їх компетентностей, педагогічної майстерності висвітлено у працях І. А. Зязюна, М. П. Лещенко, О. М. Семеног, М. М. Солдатенка, Л. О. Хомич та ін.

Основні засади інформатизації освіти, розвиток науково-методичної бази, створення дієвого навчально-комп'ютерного середовища відбувається за різними напрямками наукових досліджень, зокрема: гуманізація та гуманітаризація сучасного освітнього простору засобами ІКТ – В. Ю. Биков, М. І. Жалдак, В. Г. Кремень; обґрунтування засад цифрової гуманістичної педагогіки – В. Ю. Биков, М. П. Лещенко; теоретико-методичні засади формування інформаційного освітнього простору та використання ІКТ у неперервній педагогічній освіті – А.М. Гуржій, М.І. Жалдак, Т.І. Коваль, А. М. Коломієць, К. Р. Колос, В. В. Олійник; упровадження хмаро-орієнтованого освітнього наукового середовища у системі вищої освіти – В. Ю. Биков, Н.В. Морзе, Ю.Г. Носенко, С.О. Семеріков, О.М. Спирін, Ю.В. Триус, М. П. Шишкіна, інформаційно-комунікаційні технології підтримки відкритої освіти й наукової діяльності – С.М. Іванова, А. Ф. Манако, О. М. Спирін, А. В. Яцишин, особливості використання засобів ІКТ у предметно орієнтованій діяльності – О.П. Пінчук, О. М. Соколюк, Коневщинська О. Е.; зарубіжний досвід використання ІКТ та формування інформаційно-комунікаційної компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу – Н.М. Авшенюк, О.І. Локшина, І.Д. Малицька, О.В. Овчарук, А. А. Сбруєва.

Проведені дослідження у вітчизняному освітньому просторі показують на спонтанну появу й поширення цифрових наративів у соціальних мережах, інтенсивну експансію біографічних цифрових наративів у сучасних масмедіа, цілеспрямоване використання різних видів наративів у рекламній індустрії. Водночас, зазначимо недостатнє висвітлення проблеми підвищення якості навчання майбутніх магістрів освіти шляхом застосування різних видів цифрових наративів для формування компетентностей ХХІ століття, зокрема розвитку когнітивних, креативних, комунікативних та технологічних умінь студентів і має надзвичайно важливе значення як у особистому, так і у професійному житті.

Актуальність означеної проблеми, аналіз науково-джерельної бази дослідження дозволив виявити низку суперечностей між:

- наявністю інтенсивних досліджень зарубіжних учених (статті, монографії, дисертації, проекти) проблеми освітніх функцій цифрових наративів у різних ланках неперервної освіти й недостатнім рівнем теоретико-практичної розробки цих питань у вітчизняному освітньому просторі;
- активним використанням біографічних цифрових наративів у вітчизняному медіапросторі, зокрема телевізійному, а також глобальним

- їх поширенням у соціальних інтернет-мережах і відсутністю практичного застосування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти;
- потребою у неперервному навчанні громадян інформаційного суспільства й відсутністю методики навчання майбутніх магістрів освіти проектувати цифрові нарративи з метою забезпечення мотивації до постійного самовдосконалення;
 - освітніми функціями біографічних цифрових нарративів щодо формування умінь XXI століття і відсутністю методичних основ проектування біографічних цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти;
 - педагогічним потенціалом цифрових нарративів щодо розвитку когнітивних, творчих, технологічних умінь і відсутністю їх проектування у навчанні майбутніх магістрів освіти;
 - необхідністю зробити навчально-виховний процес індивідуалізованим та привабливим для студентів і не достатнім використанням цифрових біографічних нарративів як засобу підвищення інтересу до навчання й надання йому індивідуально-орієнтованих характеристик.

Ці суперечності свідчать про значне технологічне, науково-дослідницьке та методичне відставання вітчизняних освітніх систем вищих навчальних закладів від аналогічних систем за кордоном. Необхідність подолання означених суперечностей та об'єктивна потреба суспільства й педагогічної науки в теоретико-методичній та практичній розробці визначеної проблеми зумовили вибір теми дослідження – **«Теоретико-методичні засади проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти»**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до науково-дослідних робіт Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: «Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів у контексті євроінтеграційних процесів в освіті» (ДР № 0112U000281, 2011-2013 рр.), «Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення» (ДР № 0112U000281, 2012-2014 рр.), «Методологія формування хмаро-орієнтованого навчально-наукового середовища педагогічного навчального закладу» (ДР № 0115U002231, 2015-2017 рр.)

Тема затверджена на засіданні вченої ради Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України 17 січня 2014 року (протокол № 1), узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні при НАПН 29 березня 2016 року (протокол № 3).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати основи проектування цифрових нарративів та розробити методичну систему проектування біографічних цифрових нарративів у навчальному процесі майбутніх магістрів освіти.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання:**

1. Визначити сутність категорії «цифровий нарратив» і проаналізувати його властивості, види, функції і форми функціонування в сучасному інформаційному суспільстві.
2. Вивчити зарубіжний досвід нарративно-цифрового навчання.

3. Розробити концепцію проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, обґрунтувавши базові категорії та методологічні підходи дослідження.
4. Розробити педагогічну технологію проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти.
5. Обґрунтувати й розробити модель проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти.
6. Визначити критерії та показники сформованості цифрової компетентності майбутніх магістрів освіти з проектування біографічних цифрових нарративів.
7. Розробити й експериментально перевірити методичну систему проектування цифрових біографічних нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти.

Об'єкт дослідження: теоретико-методичні основи використання цифрових технологій у навчанні майбутніх магістрів освіти.

Предмет дослідження: теоретико-методичні засади проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти.

Вибір у предметі дослідження серед різних видів цифрових нарративів саме біографічних, обґрунтовується положенням про їх значущість як пріоритетного засобу забезпечення гуманістичних та демократичних процесів в навчанні майбутніх магістрів освіти, важливим компонентом якого повинно стати життя кожної окремої людини, її унікальне й неповторне буття.

Гіпотеза дослідження. Впровадження методичної системи проектування біографічних цифрових нарративів у навчальний процес майбутніх магістрів освіти сприятиме підвищенню рівня сформованості цифрової компетентності у студентів щодо проектування біографічних цифрових нарративів.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Для дослідження проблеми проектування і впровадження цифрових нарративів у навчальний процес виокремлено провідні ідеї дослідження до яких відносимо конвергенцію двох визначальних тенденцій розвитку міжнародного освітнього простору: нарративного навчання та цифрової гуманізації навчання (В. Биков, М. Лещенко), а також чотирьох провідних наукових теорій: нарративізації освітнього процесу (Дж. Брунера), теорії множинного інтелекту (Г. Гарднера), теорії пізнавально-активного поля (М. Лещенко), теорії єдності мистецтва і науки (І. Зязюна); сукупність науково-педагогічних підходів, серед яких основними визначено: *особистісний підхід*, який визначає ставлення до студентів, що отримують вищу освіту, як до особистостей, свідомих і відповідальних суб'єктів власного розвитку; *аксіологічний підхід*, що дає можливість визначити та вибудувати ієрархію особистісних цінностей майбутніх магістрів освіти (духовних, соціальних та ін.); *компетентнісний підхід*, який полягає у формуванні компетентностей ХХІ століття (професійних, особистісних), які є найсуттєвішими в майбутній професійній діяльності молодого покоління; *системний підхід*, що дозволяє розглядати процес проектування та використання цифрових нарративів як цілісну організаційно-методичну систему; *конвергентний підхід*, який полягає у

взаємопроникненні та взаємовпливові традиційних форм і методів та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та передбачає оптимальне поєднання загальноприйнятих і новітніх підходів у організації навчально-виховного процесу в університеті; *культурологічний підхід*, що зумовлює важливість урахування в процесі наукового дослідження об'єктивних зв'язків у підготовці майбутнього магістра освіти з культурою як системою національних і загальнокультурних цінностей; *історичний підхід*, який полягає в можливості дослідження генези нарративного підходу (використання цифрових нарративів) в міжнародному освітньому просторі й визначення суттєвих рис, в контексті їх проникнення, трансформаційної адаптації та впровадження у вітчизняні освітні практики, що є свідченням освітніх глобалізаційних процесів.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання завдань і перевірки гіпотез дослідження було використано комплекс загальнонаукових методів, що обумовлювали взаємодію використання один одного, взаємодоповнювалися й забезпечували можливість різнобічного вивчення предмета й об'єкта дослідження. У комплексі було застосовано наступні методи:

теоретичні: *аналіз* філософських, педагогічних, психологічних, соціологічних наукових джерел для з'ясування розробленості проблеми та визначення основних категорій дослідження, *порівняльно-педагогічний аналіз* для вивчення зарубіжного досвіду, *проектування* для визначення критеріїв та розробки моделі проектування цифрових нарративів; *контент-аналіз* інформаційних джерел, аутентичних текстів (автобіографій, особистих щоденників, епістолярію, спогадів, нотаток та ін.); *аналіз та опрацювання результатів* дослідно-експериментальної роботи, *педагогічне прогнозування*;

емпіричні: *діагностичні – анкетування, бесіди* (вивчення думки студентів, викладачів, науковців щодо використання сучасних технологій та технічних засобів у навчально-виховному процесі), *інтерв'ювання* для з'ясування аксіологічно-мотиваційного ставлення до використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та сформованих компетентностей, творчих і технологічних умінь; *обсерваційні – педагогічне спостереження* (безпосереднє, відеоперегляд результатів творчо-технологічної діяльності) для визначення ефективності використання технічного й технологічного забезпечення, фіксації використання нарративних технік (нарративні драматизації) в процесі проектування цифрових нарративів у ході формуального експерименту); *нетнографії* для виявлення й опису наявності в Інтернет-мережі сервісів та ресурсів, що пропонують цифрові нарративи та програмне забезпечення щодо їх створення; вивчення, опрацювання та представлення досвіду використання цифрових нарративів у віртуальних культурах, мережних спільнотах, різних навчальних закладах та соціальних інституціях; *педагогічний експеримент* для перевірки ефективності використання авторської моделі проектування цифрових нарративів та методичної системи проектування цифрових біографічних цифрових нарративів у навчальному процесі майбутніх магістрів освіти; *біографічні дослідження* для розробки й впровадження авторської методики використання біографічних цифрових нарративів у навчальному процесі майбутніх магістрів

освіти; *статистичні* – метод перевірки статистичних гіпотез для аналізу та інтерпретації результатів дослідження.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Для вивчення проблеми проектування і впровадження цифрових наративів у навчальний процес виокремлено провідні ідеї дослідження до яких відносимо конвергенцію двох визначальних тенденцій розвитку міжнародного освітнього простору: наративного навчання та цифрової гуманізації навчання (В. Биков, М. Лещенко), а також чотирьох провідних наукових теорій: наративізації освітнього процесу (Дж. Брунера), теорії множинного інтелекту (Г. Гарднера), теорії пізнавально-активного поля (М. Лещенко), теорії єдності мистецтва і науки (І. Зязюна); сукупність науково-педагогічних підходів, серед яких основними визначено: *особистісний підхід*, який визначає ставлення до студентів, що отримують вищу освіту, як до особистостей, свідомих і відповідальних суб'єктів власного розвитку; *аксіологічний підхід*, що дає можливість визначити та побудувати ієрархію особистісних цінностей майбутніх магістрів освіти (духовних, соціальних та ін.); *компетентнісний підхід*, який полягає у формуванні компетентностей ХХІ століття (професійних, особистісних), які є найсуттєвішими в майбутній професійній діяльності молодого покоління; *системний підхід*, що дозволяє розглядати процес проектування та використання цифрових наративів як цілісну організаційно-методичну систему; *конвергентний підхід*, який полягає у взаємопроникненні та взаємовпливові традиційних форм і методів та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та передбачає оптимальне поєднання загальноприйнятих і новітніх підходів у організації навчально-виховного процесу в університеті; *культурологічний підхід*, що зумовлює важливість урахування в процесі наукового дослідження об'єктивних зв'язків у підготовці майбутнього магістра освіти з культурою як системою національних і загальнокультурних цінностей; *історичний підхід*, який полягає в можливості дослідження генези наративного підходу (використання цифрових наративів) в міжнародному освітньому просторі й визначення суттєвих рис, в контексті їх проникнення, трансформаційної адаптації та впровадження у вітчизняні освітні практики, що є свідченням освітніх глобалізаційних процесів.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, *щовперше*

- введено у вітчизняний науковий обіг та з'ясовано сутність категорії «цифровий наратив», визначено його види та форми функціонування в сучасному інформаційному соціумі;
 - визначено етапи поширення цифрового наративного навчання в зарубіжному освітньому просторі;
 - введено у вітчизняний науковий обіг ідеї зарубіжних учених, відображених у дисертаційних, проектних дослідженнях стосовно наративно-цифрового навчання як засобу підвищення якості освіти;
- теоретично обґрунтовано і розроблено:*
- освітні можливості використання цифрових наративів щодо розвитку когнітивних, комунікативних, креативних та цифрових умінь;

- концепцію проектування цифрових нарративів, яка поєднує загальні положення, мету, генезис провідних ідей, ядро, характеристичний та результативно-прогностичний компоненти;
- педагогічну технологію проектування цифрових нарративів, що складається з трьох функціонально пов'язаних циклів (початковий, завершальний і демонстративно-рефлексивний);
- модель проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, яка передбачає наявність та реалізацію п'яти взаємопов'язаних між собою компонентів: аксіологічно-мотиваційного, аналітично-змістового, технологічно-базисного, праксеологічно-творчого, результативно-рефлексивного.
- обґрунтовано категорію цифрової компетентності щодо проектування біографічних цифрових нарративів, визначено критерії та показники її сформованості у майбутніх магістрів освіти;
- обґрунтовано методичну систему проектування біографічних цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, що поєднує методики біографічного дослідження, визначення контенту та навчання майбутніх магістрів освіти проектування біографічних цифрових нарративів;

уточнено поняття: «цифрова історія», «цифрова розповідь», які можуть трактуватися як синонімічні до цифрового нарративу поняття, якщо передають інформаційне повідомлення рефлексивного характеру; «цифрової грамотності» як життєво важливих для повноцінного функціонування у XXI столітті умінь, що поєднують здатність знаходити, інтерпретувати, трансформувати, створювати інформаційні повідомлення на основі застосування цифрових технологій, «цифрової компетентності» як здатності ідентифікувати, розуміти, інтерпретувати, створювати, обмінюватися, поширювати інформаційні повідомлення на основі використання цифрових технологій у професійній діяльності;

подальшого розвитку дістали: теоретичні та методичні засади використання ІКТ у відкритій освіті; концепція цифрової гуманістичної педагогіки; методика розвитку компетентностей XXI століття.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що *розроблено:* методику біографічного дослідження в ході проектування біографічних цифрових нарративів; методику визначення контенту біографічного цифрового нарративу; методику навчання майбутніх магістрів освіти проектування біографічних цифрових нарративів; цифровий навчально-методичний контент для використання на різних рівнях формальної і неформальної освіти; *обґрунтовано* рекомендації щодо впровадження основних результатів дослідження та визначено шляхи подальших наукових пошуків з проблеми нарративного цифрового навчання.

Матеріали дослідження можуть бути використані у формальному й неформальному навчанні студентів вищої педагогічної та післядипломної освіти; підвищення кваліфікації, підготовки та перепідготовки наукових, науково-педагогічних кадрів для удосконалення цифрової компетентності учасників навчального процесу.

Упровадження результатів дослідження в педагогічну практику підтверджується довідками про впровадження від Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (№ 0480/0155/08, від 10.02.2017 р.), Університету Яна Кохановського в Кельцах Філії в м. Пьотрков Трибунальський (Польща) (№0353, від 16.10.2016р.), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (№ 1236/05, від 10.02.2017 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (№311, від 13.02.2017р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (№ 18-17-14/1, від 10.01.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. У працях, опублікованих у співавторстві, автору належать: здійснення контент-аналізу медіакомпетентностей польських учителів, характеристика зарубіжного досвіду формування комплексу компетентностей, яким має володіти сучасний учитель для розвитку в учнів умінь ефективної діяльності в сучасному інформаційному просторі, аналіз технологій творчої взаємодії з масмедіа, визначення сутності навчальних технологій медіа педагогіки та з'ясування стратегій творчого осмислення і використання медіа при викладанні навчальних дисциплін [2]; удослідженні зарубіжного досвіду діагностики інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів автору належить постановка задачі та розробка концепції дослідження, виявлення шляхів діагностики польськими дослідниками творчих й соціальних умінь учнів функціонувати у мережі [5]; розробка навчального контенту біографічного нарративу щодо родинного та педагогічного впливу на розвиток творчого потенціалу М. Драгоманова [16]; створенні педагогічного нарративу про І. Сокульського в контексті реалізації дистанційного неформального навчання та висвітлення ролі самоосвіти в духовному розвитку [4]; у дослідженні зарубіжних підходів до стандартизації сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності опрацьовано структури чотирьох стандартів (творення, перетворення і презентація інформаційного змісту; правові засади творення й поширення інформаційного змісту; емпатія й образотворення; безпека та приватність, їх складників та відповідних ознаки, узагальнено результати досліджень [10].

Кандидатська дисертація на тему «Методична підготовка вчителів початкових класів до формування професійних інтересів учнів» за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти була захищена у 2010 р., її матеріали у тексті докторської дисертації не використовуються.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були оприлюднені у виступах на наукових симпозіумах, конференціях, семінарах різного рівня, зокрема: *міжнародних симпозіумах:*

«Родина у цивілізаційних викликах» (Пьотрков Трибунальський, Польща, 2011), «Родина перед обличчям соціальних і цивілізаційних викликів» (Пьотрков Трибунальський, Польща, 2013); *міжнародних конференціях:* «Смисли в мові та культурі» (Пьотрков Трибунальський, Польща, 2011), «Теорія і практика підвищення кваліфікації педагогічних працівників» (Полтава, 2014), «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (Кіровоград, 2014), «Музика і

християнські цінності» (Полтава, 2015), «Проблеми сучасної освіти: потенціал, талант, здібності (дисфункції), вади, неповносправність» (Ченстохова, Польша, 2015), «Університетська педагогічна освіта: історія, теорія і перспективи розвитку в умовах глобалізації» (Одеса, 2015), «Методика викладання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (Полтава, 2016); *всеукраїнських конференціях*: «Педагогічний пошук – 2014» (Київ, 2014), «Інноваційні соціально-педагогічні проблеми творчої активності вихованців позашкільних навчальних закладів у процесі пошукової та дослідницько-експериментальної діяльності» (Вінниця, 2014), «Тенденції розвитку психології в Україні: історія та сучасність (TRPSUIS)» (Київ, 2015); *всеукраїнських науково-методичних та практичних семінарах*: «Підготовка вчителя в Європі в умовах євроінтеграційних процесів» (Миколаїв, 2011), «Культурологічна парадигма розвитку педагогічної освіти» (Київ, 2011), «Персоналізований підхід в освітніх практиках» (Київ, 2011), «Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2013), «Педагогічна компаративістика – 2014: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2014), «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2015), «Педагогічна компаративістика – 2016: освітні трансформації та інновації у глобалізованому світі» (Київ, 2016), «Системи навчання і освіти в комп'ютерно-орієнтованому середовищі» (Київ, 2017); *педагогічних читаннях*: «IX Міжнародні педагогічні читання пам'яті видатного вченого-педагога О.П. Рудницької» (Київ, 2011), «V Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті видатного вченого-педагога О.С. Дубинчук» (Київ, 2013); звітних конференціях Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (Київ, 2013 – 2016).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 39 друкованих працях, серед яких: 1 монографія, 1 посібник у співавторстві, 20 статей у наукових фахових виданнях України; 5 статей у наукових виданнях інших держав; 12 публікацій у інших наукових виданнях. Загальний обсяг авторського доробку – 33 др.ар.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, шести розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 430 найменувань, із них 211 – іноземними мовами (на 34 стор.), додатків (на 61 стор.) Загальний обсяг дисертації – 468 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 373 сторінках. Дисертація ілюстрована 2 таблицями, 18 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, показано зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження; описано використані методи, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; відображено впровадження та апробацію результатів дослідження, висвітлено особистий внесок

дисертанта у роботі, опубліковані у співавторстві, подано відомості щодо наукових публікацій, структури та обсягудисертації.

У першому розділі – «Наратив у міждисциплінарних дослідженнях» здійснено характеристику родового до категорії «цифровий наратив» поняття «наратив», встановлено активізацію дослідження проблеми наративу в різних галузях соціогуманітарного знання, визначено сутність категорії «цифровий наратив» і розкрито види, властивості, функції, форми цифрових наративів та сфери їх поширення у сучасному інформаційному соціумі; представлено методiku дослідження.

Грунтуючись на працях сучасних зарубіжних та вітчизняних науковців, розкрито сутність поняття «наративу» («narrative») як розповіді про певну послідовність подій, що відображає точку зору автора. Наратив розширює можливості збагачення розповіді почуттєво-емоційними та суб'єктивними характеристиками. На основі аналізу праць науковців представлено смислове поле значень цього поняття, а також контексти його трактування в різних галузях наукових знань, уточнено сутність споріднених смислових понять: «історія», «розповідь», «опис», «повідомлення», «текст», «розуміння», «інтерпретація», «досвід».

Охарактеризовано сутність явища «наративного повороту» в соціально-гуманітарних науках, що відображає важливі зміни у сучасній гуманістиці, які увиразнюються у можливості отримати нові знання шляхом дослідження їх наративної, тобто розповідної природи. У результаті «наративного повороту» наратив стає предметом і методом наукового пошуку в філософії, антропології, культурології, психології, соціології, політики, історії, права, медицини і, що особливо важливо для дослідження, – педагогіки.

На основі аналізу монографічної, періодичної, енциклопедичної літератури та дисертаційних досліджень зарубіжних учених з'ясовано сутність поняття цифровий наратив (від англ. «digitalnarrative») як нової категорії, що виникла для опису використання людьми цифрових технологій з метою розповіді різних історій. *Цифровий наратив* є динамічним засобом передачі інформаційних повідомлень, у якому слово, образ і звук виражені в спільному цифровому коді. *Цифровий наратив* можна трактувати як спосіб передачі раціонально-логічної та почуттєво-емоційної складових інформаційного повідомлення за допомогою цифрових технологій, що дає можливість розширити, поповнити ряд смислів та відтінків в ході інтерпретації власної точки зору на подію, про яку розповідається. До категорії «цифровий наратив» можна віднести цифрові тексти, презентації, розповіді, розміщені на блогах, відеокліпи, анімаційні фільми, відеоблоги, фотоколажі, описи подій в соцмережах, твітер-романи та ін.

Запропоновано власне бачення класифікації цифрових наративів, яка увиразнюється на основі таких ознак: тематика, технології створення, спосіб передачі інформаційних повідомлень до реципієнтів, кількість осіб, які беруть участь у проектуванні, створенні, сприйманні цифрових наративів. Тематика цифрових наративів охоплює досить широкий діапазон: від особистих історій, казок до опису історичних подій; від дослідження життя у власному довірлі до

пошуку життя в різних куточках всесвіту, тобто стосується практично всього, що відбувається. Серед тематичного різноманіття цифрових наративів у дослідженні виокремлено *біографічні цифрові наративи*, що трактуються як використання цифрових технологій для рефлексивної розповіді про життєвий шлях людини. Одним із видів біографічних цифрових наративів є автобіографічні. Актуалізація уваги саме на біографічних цифрових наративах пояснюється можливостями їх використання щодо розвитку особистісної рефлексії, що ґрунтується на підвищеній зацікавленості до подій, які стосуються життя студентів. Визначено *види* цифрових наративів за способами передачі та отримання інформаційних повідомлень, на основі технологій, що реалізують цей процес: аудіо, відео, графічні, текстові, фото, комплексні.

Окреслено *основні властивості* цифрового наративу, а саме: технологічність, рефлексивне розкриття конкретної теми, наявність сюжету, поєднання звукової, текстової та образної експресії, актуалізація певної точки зору; *функції* цифрових наративів: забезпечення акцептації точки зору автора реципієнтами цифрового наративу, реалізація інтерактивності між авторами та реципієнтами наративів, розвиток когнітивних, комунікативних і творчих умінь суб'єктів наративної взаємодії, їх консолідація на основі теми наративу.

Охарактеризовано *форми* цифрових наративів до яких належать: документальні, художні, короткометражні, анімаційні фільми, мікрофільми, радіопрोगрами, рекламні відеоролики, відеофрагменти, презентації, фото слайди, електронні тексти та ін. Розкрито сутність проектування цифрових наративів, що полягає в описі, схематизації використання цифрових технологій для придумування й розповідання рефлексивних історій. До *сфер поширення* цифрових наративів належать масмедіа, різні види професійної діяльності (медична, мистецька, педагогічна, політична, рекламна індустрія та ін.). Цифрові наративи застосовуються у всіх ланках неперервної формальної (дитсадки, школи, вищі навчальні заклади, інститути післядипломного навчання) і неформальної (громадські та приватні центри, академії, бібліотеки, підприємства, творчі майстерні, студії та ін.) освіти. У першому розділі також представлена методика дослідження як сукупність та послідовність використаних для розв'язання завдань дослідження теоретичних та емпіричних методів.

Науковий пошук здійснювався упродовж 2010-2016 рр. і охоплював чотири етапи. *На першому етапі (2010-2013рр.)* – теоретично осмислено проблему (з'ясовано актуальність та доцільність наукового дослідження, встановлено наявні суперечності, сформульовано концептуальні ідеї, гіпотези та завдання дослідження), розроблено науковий апарат та методику дослідження, здійснено бібліографічний аналіз та первинну обробку дослідницьких матеріалів щодо сутності й змісту основних категорії дослідження; вивчено філософську, педагогічну, психологічну, соціологічну, та культурологічну літературу з проблеми конвергенції цифрових технологій з наративним навчанням, що призвело до виникнення категорії «цифровий наратив» та ареалу його поширення у міжнародному освітньому просторі; вивчено теоретико-методичні засади використання цифрових наративів в зарубіжному освітньому просторі,

проаналізовано основні підходи та концепції; результати наукових досліджень, проектів спорідненої тематики представлених в мережі Інтернет, авторефератах, дисертаційних роботах щодо використання цифрових нарративів у освітніх практиках вищих навчальних закладів.

На другому етапі (2013-2014 рр.) – розпочато проведення констатувального етапу педагогічного експерименту, вивчено стан використання цифрових нарративів у вітчизняному освітньому просторі, рівень технологічної обізнаності майбутніх магістрів освіти, щодо використання ними цифрового та програмного забезпечення; здійснено теоретичний аналіз стану поширення цифрових нарративів у медіапросторі України; на основі аналізу результатів попереднього етапу дослідження обґрунтовано концепцію теоретико-методичного забезпечення проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, визначено її структурні елементи; опрацьовано результати констатувального етапу педагогічного експерименту.

На третьому етапі дослідження (2014-2015 рр.) – розроблено педагогічну технологію проектування цифрових нарративів та модель проектування цифрових нарративів; з'ясовано можливості використання цифрових технологій для здійснення біографічних досліджень, а також для формування дослідницько-когнітивних та творчих умінь; обґрунтовано і розроблено методичну систему проектування біографічних цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти як одного із варіантів реалізації моделі проектування цифрових нарративів; обґрунтовано категорію цифрової компетентності майбутніх магістрів освіти в ході проектування біографічних цифрових нарративів, визначено критерії її сформованості, розпочато проведення формувального етапу педагогічного експерименту.

На четвертому етапі (2015-2016 рр.) – завершено формувальний етап педагогічного експерименту, систематизовано й узагальнено його результати, доведено ефективність створеної методичної системи проектування біографічних цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, окреслено перспективи творчого використання методичної системи у різних ланках формальної і неформальної освіти в Україні, визначено напрями подальших досліджень проблеми.

У другому розділі – «Зарубіжний досвід нарративно-цифрового навчання» проаналізовано теоретичні та методичні основи реалізації нарративно-цифрового навчання, досвід проектування і використання цифрових нарративів у вищих навчальних закладах зарубіжних країн.

З 80-х років ХХ століття у зарубіжних освітніх практиках набув поширення нарративний підхід, що передбачає активізацію словесних методів інтерпретації життєвого досвіду у формі складання різноманітних оповідей, які передбачають стимуляцію процесів самопізнання та саморозвитку особистості. Цій проблемі присвячені праці таких зарубіжних учених: Дж. П. Айзенберга (J. P. Isenberg), Дж. Брунера (J. Bruner), С. Візерел (C. Witherel), К. Еган (K. Egan), Дж. Купер (J. Cooper), Е. Курантовіч (E. Kurantowicz), А. Лінн (A. Linne), М. Новак-Дзем'янович (M. Nowak-Dziemianowicz), Н. Нодінгс (N. Noddings), К. Оехлманн (C.

Oehlmann), Д. Полкінгхорн (D. Polkinghorne), С. Штобрин (S. Sztobryn), М. Ялонго (M. Jalongo) та ін. Після опублікування праць «Життя як наратив», «Культура освіти» відомого американського вченого, одного з кращих фахівців в галузі досліджень когнітивних процесів, який вважається засновником глобальної трансформаційно-інтерпретаційної парадигми у навчанні, яка дістала назву «наративної», Дж. С. Брунера (J. S. Bruner), зарубіжними науковцями почала активно досліджуватися проблема наративного навчання. На основі аналізу праць Дж. Брунера, в яких відстежується вплив поглядів Л. Виготського було виокремлено основні концептуальні засади наративного підходу: наратив сприяє більш адекватному розумінню речей, точок зору опонентів, знаходження порозуміння між представниками різних культур, етносів, рас та релігій, розширенню горизонту неупередженого світосприймання; процес створення наративу споріднено близький, схожий до процесу наукового пошуку; всю історію науки можна представити у вигляді серії наративів про досягнення видатних вчених, що ставили перед собою й вирішували фундаментальні проблеми; наратив є специфічним способом мислення й структурування людських знань, тому він може виступати як метод навчання.

Дослідження зарубіжного досвіду реалізації наративного підходу в професійній педагогічній освіті допомогло визначити особливо значущим досвід німецької вченої К. Оехлманн (C. Oehlmann), професора факультету соціальної освіти, викладача курсів наративної майстерності для вчителів вищої педагогічної школи в м. Хілдешейм (Німеччина). Вчена вважає за необхідне навчати студентів мистецтва створення педагогічних наративів, застосовуючи стратегії стимулювання умінь проектувати наративи. Важливим у контексті нашого дослідження є науковий доробок А. Герсі (A. Gersi), викладача порівняльної міфології та Н. Кінг (N. King) професора Університету штату Делавер (США), які використовують наративи в різних видах навчальної діяльності на основі міфів, легенд, народних та літературних казок, що знайшло відображення у посібнику «Створення оповідей в навчанні й терапії». Опрацювання наукового-практичного доробку зарубіжних науковців дозволило виокремити засади використання наративів у педагогічно-терапевтичних практиках.

Проектування цифрових наративів у курикулумі вищих навчальних закладів, за визначенням зарубіжних науковців, зокрема, Б. Гірша (B. Hirsch), Р. Ленема (R. Lanham), С. Махоні (S. Mahony), Дж. Охлер (J. Ohler), І. Піразо (E. Pierazzo), С. Толісано (S. Tolisano) пов'язане з розв'язанням проблеми підвищення ефективності навчального процесу на основі посилення впливу навчальних інформаційних повідомлень на студентів, шляхом розширення каналів сприймання і створення можливостей для творчого перетворення та особистісного представлення навчального змісту за допомогою сучасних ІКТ.

Концептуальні засади використання цифрових наративів у вищій гуманістично-гуманітарній освіті визначив професор Каліфорнійського університету Ричард Ленем, що обґрунтував появу та стрімкий розвиток нової педагогічної парадигми у вищій освіті, що виникла в результаті конвергенції цифрових технологій з навчально-освітньою діяльністю, і характеризується

створенням значно більш комфортних, у порівнянні з традиційними, умов до творчої реалізації та самовираження всіх суб'єктів навчального процесу.

Цифрові наративи поширились у вищій освіті наприкінці 90-х років ХХ століття в результаті співпраці Центру цифрових наративів (CDS) з рядом університетів, серед яких базовим був Університет в Берклі. Серйозним поштовхом на шляху розвитку цифрової наративізації навчання (процесу впровадження наративів у вивчення різних дисциплін) став розвиток ІК-компетентностей, зокрема технологічних умінь, у викладачів вищих шкіл, що здійснювався на базі Центрів цифрових наративів та інших курсів. З 2010 року курси з цифрових наративів входять до складу магістерських програм і пропонуються в американських, скандинавських, німецьких та інших університетах. Важливим етапом використання цифрових наративів у навчанні студентів університетів стало міжнародне науково-дослідницьке вивчення педагогічного потенціалу цифрової наративізації. У 2012 році Джорджтаунський університет (США) та Білефельдський університет (Німеччина) спільно розпочали науково-дослідницький проект «Візуалізація знань». Цей дослідницький проект складався з трьох частин та реалізувався упродовж п'ятирічного дослідження впливу цифрових наративів на ефективність навчання. Загальний висновок науково-дослідницького проекту полягав у визнанні когнітивно-творчих функцій цифрових наративів та позитивного впливу застосування цифрових наративів на ефективність навчання. Результати проекту довели наступне: цифрові наративи дозволяють студентам виражати думки шляхом використання кількох медіа в щільно стиснутому форматі; студенти можуть лаконічно представляти ідеї, епохи, широкі культурологічні дискурси за допомогою відповідного поєднання музики, тексту, зображень; більшість студентів мають розвинене інтегральне мислення; створення цифрових наративів відбувається на перетині гносеологічних та емоційних аспектів навчання; поєднує практику рефлексивної розповіді й теорію, інтелект і афект.

Протягом останніх кількох років, цифрові наративи стали одним з важливих напрямів досліджень в університетах США. Одне з перших дисертаційних досліджень, присвячене цифровим розповідям, було захищене у 2007 році Б. Доган (B. Dogan) в Університеті Х'юстона на тему: «Впровадження розповідання цифрових історій у навчальний процес вчителями, які пройшли підготовку у майстер класах з навчання цифрових наративів». Дослідниця Ц.М. Гарреті (C.M. Garrety), яка в 2008 році захистила дисертацію «Розповідання цифрових історій: новітня технологія для навчання учнів і вчителів» в університеті штату Айова, зазначає, що з моменту виникнення розповідання цифрових наративів цей процес зазнав еволюції, яка, перш за все, пов'язана з розвитком цифрових технологій. Очевидним, на переконання вченої, є поява нової функції що виявляється у здатності ділитися, обмінюватися розповідями з глобальною аудиторією. У 2009 році А. Рудніцкі (A. Rudnicki) захистила дисертаційне дослідження «Завершення повного циклу: дослідження розповідних кіл, діалогів, і сюжетів на випускному рівні курікулуму з розповідання цифрових історій». Слід відмітити, докторське дисертаційне дослідження «Виклики та дискусії в процесі

створення цифрових нарративів: досвід студентів випускних курсів», яке було захищено у 2011 році в Х'юстонському університеті А. Нгуєн (A. Nguen). Заслугує на увагу дисертація М. Даймонд (M. Diamond) «Роль нарративу в мультимедійному навчанні», захищену в 2011 році в Університеті штату Невада США.

Методичні основи проектування цифрових нарративів представлено у найбільш поширеному й доступному в Інтернеті посібнику С.Р. Толісано (S.R. Tolisano) «Технології цифрового нарративу для освітян». Основні положення полягають в наступному: проектування цифрових нарративів у будь-якій сфері навчання реалізує функції *об'єднання* на емоційному рівні з людьми й подіями шляхом розказування історій та збагачення власного життєвого досвіду, *комунікації* на рівні обміну та почуттєвого сприймання різних точок зору, *коллаборативного* поєднання різних персонажів, їх дій, точок зору, подій; цифровий нарратив, незалежно від того в якій технологічній формі він створений, стає потужним засобом передачі знань, особистісних переконань, передбачень та прогнозів; в ході проектування цифрових нарративів реалізується базовий когнітивний принцип проєкції однієї історії на іншу, який реалізується в процесі створення як простих нарративів про щоденні події, так і всім відомих шедеврів.

На основі досліджень, а також досвіді викладання, проведення творчих майстерень, тренінгів, участі в наукових конференціях та аналізі наукової періодики вчені Б. Робін та С. Макнейл розробили методичні рекомендації щодо впровадження цифрового розповідання нарративів в навчальні практики. Ці рекомендації структуровані як ADDIE-модель, назва якої є акронімом, утвореним зі слів: «аналіз» (A – analysis), «проектування» (D – design), «розвиток» (D – develop), «впровадження» (I – implement), «оцінювання» (E – evaluate). Сутність методичних положень полягає в наступному: на першій аналітичній фазі (A) педагогу доцільно проаналізувати освітній потенціал цифрового нарративу з врахуванням можливостей тих, хто буде його сприймати; на фазі проектування (D) творці цифрового нарративу приймають рішення про те, яким чином повинна бути вибудована сюжетна лінія відповідно до проведеного аналізу, створюється робоча схема майбутнього цифрового нарративу, що містить текст, малюнки креслення, вказівки щодо звукового оформлення, систематизуються відповідні інформаційні носії (фото, відео, текстові файли); на фазі розвитку (D) творці цифрового нарративу створюють спроектований продукт, використовуючи при цьому відповідне програмне забезпечення. У розділі з'ясовано, що цифрова нарративізація вищої освіти належить до провідних тенденцій розвитку міжнародного освітнього простору, визначено чотири етапи поширення цифрових нарративів у системах вищої освіти високорозвинених англomовних країн (США, Великобританія, Канада, Нова Зеландія, Австралія).

У третьому розділі **«Теоретичні основи проектування цифрових нарративів у навчальному процесі майбутніх магістрів освіти»** проаналізовано стан використання цифрових нарративів у вітчизняних освітніх реаліях, визначено педагогічні умови творчості в координатах цифрових технологій, охарактеризовано авторську концепцію проектування цифрових нарративів у

навчанні майбутніх магістрів освіти. На першому етапі дослідження вивчалася наявність наративів у скарбниці історико-педагогічного знання. Всесвітньо відомі вітчизняні педагоги значну кількість творів написали саме у формі наративів, а саме: К.Д. Ушинський «Педагогічна подорож по Швейцарії», А.С. Макаренко «Педагогічна поема», «Прапори на вежах», «Книга для батьків»; В.О. Сухомлинський «Серце віддаю дітям», «Казки школи під голубим небом» та ін. Слід відмітити, що педагогічний наратив з успіхом використовувався в художній (І. Я. Франко, «Грицева шкільна наука») і науково-популярній літературі (С.У. Гончаренко «Фізика для допитливих»).

У вітчизняному освітньому просторі в останні десятиліття значно посилюється інтерес до використання наративу в різних галузях соціо-гуманітарних наук, про що свідчать високодуховні педагогічні наративи І. А. Зязюна, що викладені в посібнику для вчителів «Педагогіка добра: ідеали і реалії», М. П. Лещенко подає їх у книзі «Щастя дитини – єдине щастя на землі». Проблеми реалізації наративного підходу в освітній сфері присвячені тематичні дослідження українських вчених: О.В. Сухомлинської, Н. Д. Дічек, О. В. Кудіна, Л.М. Рубан, С. Д. Ісаєвої. Наративно-педагогічні аспекти представлено також у працях таких вітчизняних науковців: В.В. Андрієвської, О. О. Зарецької, Н. В. Мараховської, Н. В. Сулаєвої Т. М. Титаренко, Н. В. Федорченко, Ю. А. Чаусової, К. О. Черемних, О. М. Шиловської. Варто виокремити дослідження А. А. Сбруєвої, В. А. Єфименка щодо проблеми трансмедіальності, а саме переходу традиційних друкованих текстів у цифровий формат. Встановлено, що цифрові наративи до цих пір не були предметом педагогічних досліджень.

Наступним етапом дослідження було виявлення наявності цифрових наративів у вітчизняному медіапросторі шляхом аналізу змісту медіапродукції телеканалів та сайтів Інтернет-мережі. З цією метою було обрано декілька телевізійних каналів, серед яких «24 канал», «Глас», «5 канал», «Україна». Дослідження показало, що кожен з вибраних каналів містить програми, які у формі цифрових наративів представляють мікрофільми (від 2 до 4 хв.), короткі відеофільми (від 10-ти до 30-ти хв.), і тривалі багатосерійні (до 60-ти хв.) документальні, науково-популярні фільми про досягнення, винаходи, перемоги українців, які зробили їх відомими й знайомими у світі: «Перемоги України», «Зроблено в Україні», «Музеї світу» («24 канал»); «Спадщина», «Портрет», «Автограф», «Прообраз добротності» («Глас»); «Невигадані історії», «Машина часу» («5 канал»); «Спецтема», «Сильні Українки» «Воскресіння розстріляного відродження» («Україна»). Слід відмітити, що біографічні цифрові наративи, хоча й не дають вичерпної інформації про особистість, але привертають увагу, спонукають до роздумів, дають поштовх до нових пошуків.

Подальшим етапом дослідження стало проведення на основі нетнографії аналізу змістового наповнення веб-сайтів створених освітянами, або рекомендованих для них з метою навчально-методичного забезпечення, мережної підтримки та використання пропонованих інформаційних матеріалів в навчально-виховному процесі. Дослідження показало, що Інтернет-мережа пропонує всім учасникам навчально-виховного процесу різноманітні матеріали.

Водночас зауважимо, що більшість інформаційних повідомлень, розроблених презентацій переказують зміст підручників, констатують певну хронологію подій, не містять особистої точки зору авторів, їх рефлексії до досліджуваної проблеми, тобто, по-суті не є цифровими нарративами, а виконують функцію унаочнення змісту вербальних повідомлень.

Дослідження електронних соціальних мереж свідчить про поширення цифрових нарративів різноманітної тематики від опису значущих подій з власного життя до різних видів рефлексії на події, що відбуваються в громадському, культурному, політичному житті тощо. Доцільно було пересвідчитися чи знають студенти визначальні особливості біографічних цифрових нарративів та можливості їх використання у навчальному процесі. Дослідженням на констатувальному етапі було охоплено 484 особи.

Результати отримані в ході бесід, анкетування, нарративного інтерв'ювання та спостережень за навчальним процесом показали, що біографічні цифрові дослідження не часто використовуються, а якщо вони і є, то зводяться до подання хронології життя, формальної фіксації наукових досягнень. Презентації, які використовують і студенти, і викладачі, переважно, носять інформаційно-хронологічний характер та виступають лише засобом унаочнення до вербально переданого інформаційного повідомлення. Проведене констатувальне дослідження показало: відсутність практичного застосування цифрових біографічних нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти; у вітчизняних освітніх реаліях достатньою мірою не використовується могутній потенціал ІКТ у контексті розвитку когнітивних, творчих, цифрових умінь майбутніх магістрів освіти, що призводить до дегуманізації, індивідуальної нівеляції навчального процесу, збіднює його і робить мало привабливим для студентів. Доведено доцільність проектування цифрових нарративів, зокрема біографічних, у сучасному навчальному процесі.

У розділі розглянуто проблему творчого самовираження особистості у процесі проектування цифрових нарративів, проаналізовано категорії творчості, інновації, цифрового мистецтва, схарактеризовано творчі властивості цифрових продуктів, проаналізовано відповідно до українського законодавства авторські права щодо мультимедійних матеріалів, веб-сторінок, цифрових нарративів.

У дисертації обґрунтовано авторську *концепцію* проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, що поєднує мету, генезис провідних ідей дослідження, базовий понятійно-категоріальний апарат, ядро, характеристичний, результативно-прогностичний компоненти. Метою концепції є обґрунтування теоретико-методичних засад проектування цифрових нарративів як нового напрямку навчання майбутніх магістрів освіти в сучасному інформаційному соціумі. Генезис провідних ідей дослідження виявляється у конвергенції двох визначальних тенденцій розвитку міжнародного освітнього простору: нарративного навчання та цифрової гуманізації навчання. Витоки *цифрової гуманізації навчання* знаходимо у цифровій гуманістиці «ДН» (англ. «digitalhumanities») – міждисциплінарній галузі наукових досліджень й освітніх практик, що виникла на перетині комп'ютерних і гуманітарних дисциплін. До *понятійно-категоріального апарату* концепції включено авторські робочі визначення категорій, потрібних для

уточнення, авторського осмислення й упорядкування термінології в рамках дослідження.

Ядро концепції komponують ідеї, в яких розкривається сутність цифрових наративів та можливості й переваги їх проектування й застосування у навчальному процесі майбутніх магістрів освіти: для сучасних реалій характерною є інтенсивність конвергенції цифрових технологій з гуманістичними науками, гуманітарними предметами, демократизацією освіти в цілому; феномен цифрових наративів підштовхує до глобальної переоцінки традиційного розуміння предмету вивчення гуманістичних наук, а також методів навчання (конвергенція традиційних методів з використанням ІКТ); цифровий наратив – це продукт творчої діяльності людини, що дає можливість розширити звичайний досвід (змінити текст, додати зображення), щоб зробити знайоме настільки незнайомим, що кінцевий витвір може вважатися творчим; цифровий наратив – це універсальний суспільний феномен, що сприяє глибокому усвідомленню своєрідності людства (подібності та відмінності між расами, релігіями, культурними традиціями); проектування цифрового наративу – це єдність когнітивних, комунікативних процесів, художньо-творчої діяльності й сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; проектування цифрового наративу є надзвичайно важливим для розвитку медіакомпетентностей; поліпшує когнітивно-комунікативні уміння; є джерелом розумового й естетичного розвитку, сприяє позитивному ставленню до навчання та викладання; проектування цифрового наративу створює сприятливе середовище для особистісного вираження потреб кожної людини, стимулює процеси самопізнання й пізнання довкілля; проектування цифрового наративу – це інноваційне відродження традиції наративності у вищій освіті за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; проектування цифрових наративів є універсальним підходом до індивідуалізації навчання, в тому числі людей з особливими потребами.

До ядра концепції також відносимо сукупність науково-педагогічних підходів до розгляду проблеми проектування і впровадження цифрових наративів в навчальний процес. Основними серед них визначено: гуманістичний, гуманітарний, індивідуальний, аксіологічний, особистісний, системний, конвергентний, компетентнісний, когнітивний, культурологічний, крос-культурний, соціо-культурний, креативно-технологічний, мистецький, лінгвістично-конструктивістський, інтерактивний. Якщо проаналізувати процес проектування цифрових наративів з точки зору взаємодії викладачів і студентів, то доцільно обґрунтувати наративно-цифровий підхід до навчання майбутніх магістрів освіти, що передбачає таку педагогічну взаємодію, в ході якої раціонально-логічна та почуттєво-емоційна характеристики інформаційних повідомлень передаються й засвоюються не тільки через вербальний, але й інші інформаційні канали, що створюються за допомогою цифрових технологій, і дає можливість розширити, збільшити, поновити ряд смислів навчального контенту, що виникають в ході отримання нового досвіду під час навчання.

Вихідні теоретичні положення та методологічні підходи визначають *характер* дослідження, що є теоретико-емпіричним, а його ефективність

перевіряється в ході педагогічного експерименту, що поєднує констатувальний та формувальний етапи. *Результативно-прогностичний компонент:* дане дисертаційне дослідження започатковує *новий напрям* у вітчизняній теорії і практиці, що уможливить ефективно використати цифрові наративи для демократизації, гуманізації, одухотворення навчально-виховного процесу, який відповідатиме як соціальним, так й індивідуальним потребам, буде привабливим для сучасної студентської молоді.

У четвертому розділі – «Проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти» схарактеризовано компетентності необхідні для проектування цифрових наративів, педагогічну технологію проектування цифрових наративів і модель проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти.

Виклики ХХІ століття до сучасної системи освіти вимагають розвиток цифрової грамотності на всіх ланках неперервної освіти й відповідно цифрової компетентності у навчанні майбутніх магістрів освіти, які мають навчитися проектувати цифрові наративи для підтримки формування умінь ХХІ століття, так званої групи «4 С»: критичне мислення (Criticalthinking), комунікація (Communication), об'єднання (Collaboration) і креативність (Creativeness). У розділі актуалізується важливість оволодіння майбутніми магістрами *цифровою компетентністю*, яка відповідно до документа ЮНЕСКО прийнятого у 2011 році «Цифрова грамотність в освіті» трактується як здатність ідентифікувати, розуміти, інтерпретувати, створювати, обмінюватися, поширювати створені матеріали на основі використання цифрових технологій у професійній діяльності.

Відповідно наукових джерел у розділі *проектування* трактується як процес створення ідеального опису майбутнього об'єкта або процесу, що відбувається перед його реалізацією, і в даний час розглядається як одна з важливих складових педагогічної діяльності. У дослідженні проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти – це авторський опис процесу створення і використання цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти.

Педагогічна технологія проектування цифрового наративу– це опис алгоритмізованої послідовності організаційних дій педагога, які доцільно виконати, щоб забезпечити створення цифрового наративу. Метою технології є оволодіння суб'єктами навчального процесу необхідними вміннями для створення цифрових наративів, її *зміст*–це організаційні дії педагога подані у формі чітко визначеного переліку дій. Послідовність алгоритмізованих дій складається з сімнадцяти функціонально пов'язаних етапів, які згруповано у такі цикли. Охарактеризуємо їх.*I. Цикл початкового проектування.* Етапи: 1. Вибір умотивованої теми цифрового наративу. 2. Створення сюжету цифрового наративу. 3. Створення деталізованої схеми цифрового наративу. 4. Збір та каталогізація матеріалів для цифрового наративу. 5. Використання візуальних образів. 6. Створення аутентичних зображень. 7. Використання зображень високої якості (*Picasa, MicrosoftAutoCollage, MicrosoftPowerPoint*). 8. Надання посилань на використані ресурси, можливості вільного ужитку й копіювання авторських матеріалів. *II. Цикл завершального проектування.* Етапи: 9. Використання

порожніх слайдів для заголовків. 10. Запис високоякісного аудіо. 11. Рациональність вибору мультимедійних елементів. 12. Використання значущих назв файлів, зображень та інших медіа. 13. Редагування копій файлів. 14. Збереження файлів на декількох носіях. 15. Збереження цифрового нарративу в різних форматах. *III. Цикл демонстрування й обговорення.* Етапи: 16. Розробка навчальних матеріалів для покращення сприймання цифрового нарративу. 17. Забезпечення корисної та конструктивної рефлексії на авторський варіант проекту цифрового нарративу і врахування зауважень та побажань.

Охарактеризована педагогічна технологія є універсальною і може бути застосована для проектування не тільки інтегрованих цифрових нарративів (поєднання тексту, аудіо, відео), але й моно (використовується для розповіді тільки один медіа носій) та бінарних (поєднання двох носіїв: тексту і відео; аудіо та відео і т.д.) цифрових нарративів.

Розробка моделі проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти спрямована на усвідомлення закономірностей досліджуваного процесу в різних сферах його реалізації. Авторська модель передбачає наявність та реалізацію п'яти взаємопов'язаних між собою компонентів: *аксіологічно-мотиваційного, аналітично-змістового, програмно-технологічного, праксеологічно-творчого, результативно-рефлексивного.*

Виокремлення аксіологічно-мотиваційного компоненту моделі відбулось на основі розуміння важливості ціннісного, мотиваційного ставлення майбутніх магістрів освіти до проектування цифрових нарративів. Компонент поєднує духовні, моральні, естетичні цінності, мотиви вчинків та дій, їх зв'язок між собою та соціальними та культурними чинниками розвитку особистості, на основі яких формулюються мета і завдання проектної діяльності.

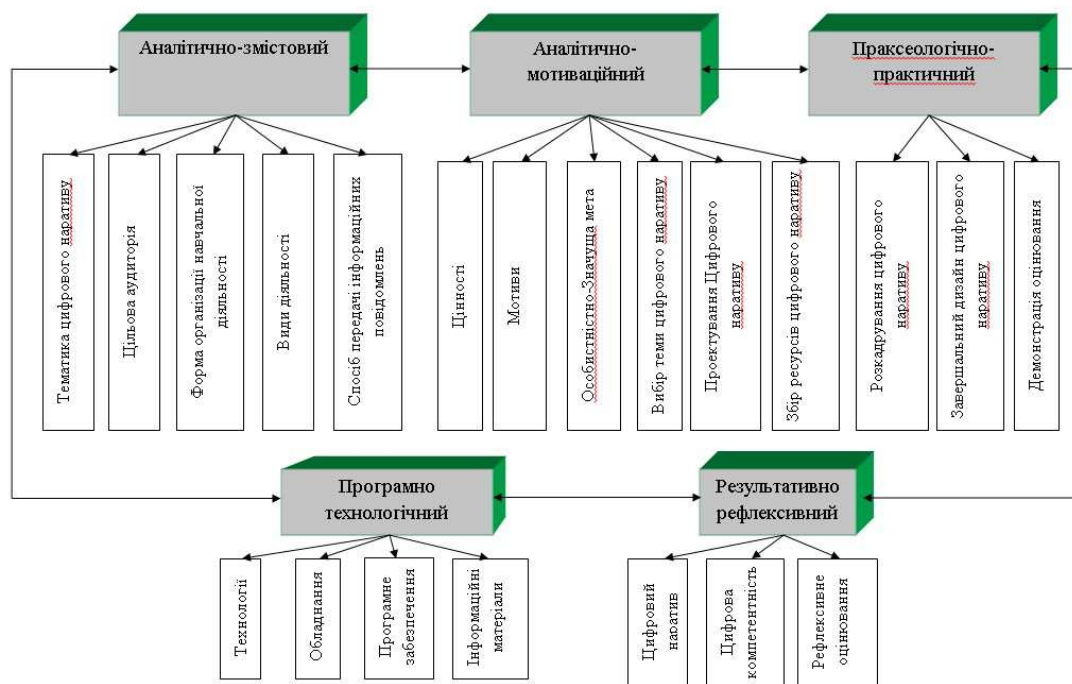

Рис.1 Модель проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти.

Аналітично-змістовий компонент моделі виокремлено на основі положення про те, що для характеристики змісту проектування цифрових нарративів з метою їх використання в навчальній діяльності майбутніх магістрів освіти потрібно виконати такі дії: проаналізувати відповідність вибраної теми, сюжетної лінії цифрового нарративу індивідуальним пізнавальним інтересам і потребам студентів; з'ясувати, кому адресований нарратив, враховуючи такі характеристики: вік, стать, культурне підґрунтя, навчальний досвід; доцільно врахувати або підібрати відповідну форму організації навчальної діяльності студентів, в процесі якої буде створюватися цифровий нарратив: формальна (лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття, навчальний проект та ін.) та неформальна (гуртки, студії, клуби, творчі майстерні та ін.), проаналізувати технологічно-ресурсне, програмне забезпечення.

Програмно-технологічний компонент – містить перелік необхідних технологій, обладнання, інформаційних матеріалів та програмного забезпечення, що використовуються для створення, обробки й подання (оприлюднення) індивідуальних чи групових цифрових нарративів й надають можливість об'єднувати різні інформаційні джерела, гнучко та динамічно подавати навчальний зміст. До списку необхідних технологій, обладнання, інформаційних матеріалів та програмного забезпечення належать: комп'ютери, мобільні телефони, мікрофони, цифрові звукові записувачі, динаміки, навушники, засоби для збереження інформаційних матеріалів проєктованого цифрового нарративу, цифрові образи, відео, тексти, доступ до мережі Інтернет, інформаційна підтримка (Facebook, YouTube, Skype); сайти, що включають ресурси від державних департаментів, освітніх організацій, компаній, користувачів мережі, що забезпечують матеріалами, вільними до використання або захищеними авторським правом) програми (PowerPoint, Microsoft'sFotoStory, WindowsMovieMaker), що використовуються для проектування та презентації цифрових нарративів. При створенні цифрових нарративів застосовують різне програмне забезпечення (комп'ютерні програми) та Веб-технології. **Праксеологічно-творчий компонент** – описує створення цифрових нарративів, що протікатиме в умовах природного педагогічного процесу й буде реалізований шляхом виконання послідовності наступних етапів: *I. Визначення початкових педагогічних умов, у яких протікатиме навчально-виховний процес. II. Вибір теми цифрового нарративу. III. Проектування сюжету (написання сценарію). IV. Збір ресурсів. V. Схематизація цифрового нарративу. VI. Завершальний дизайн. VII. Демонстрація та оцінювання.*

Результативно-рефлексивний компонент – проектує розвиток цифрової компетентності майбутніх магістрів освіти шляхом збагачення когнітивних умінь, творчих та комунікативних компетентностей та надання всьому навчальному процесу дослідницько-творчого характеру.

Модель може реалізуватися в умовах традиційного, змішаного, дистанційного навчання, є важливою складовою відкритих систем освіти. Розроблена модель є варіативною (відповідно до мети, змісту). Модель набуває специфічних характеристик залежно від виду цифрового нарративу (за темою, за

технологіями створення, за способом передачі інформації до реципієнтів, за кількістю осіб, за характером управління викладачем процесом створення цифрового наративу). На її основі можна розробляти методики проектування цифрових наративів у різних освітньо-предметних галузях, професійно-освітніх напрямках, у формальному й неформальному навчанні майбутніх магістрів освіти. Незалежно від варіанту реалізації модель обов'язково зберігає основні компоненти, тому модель має універсальний характер.

У п'ятому розділі – «Методична система проектування біографічних цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти» охарактеризовано методичну систему, що включає методики біографічного дослідження, визначення контенту біографічного цифрового наративу і навчання студентів проектувати біографічні цифрові наративи.

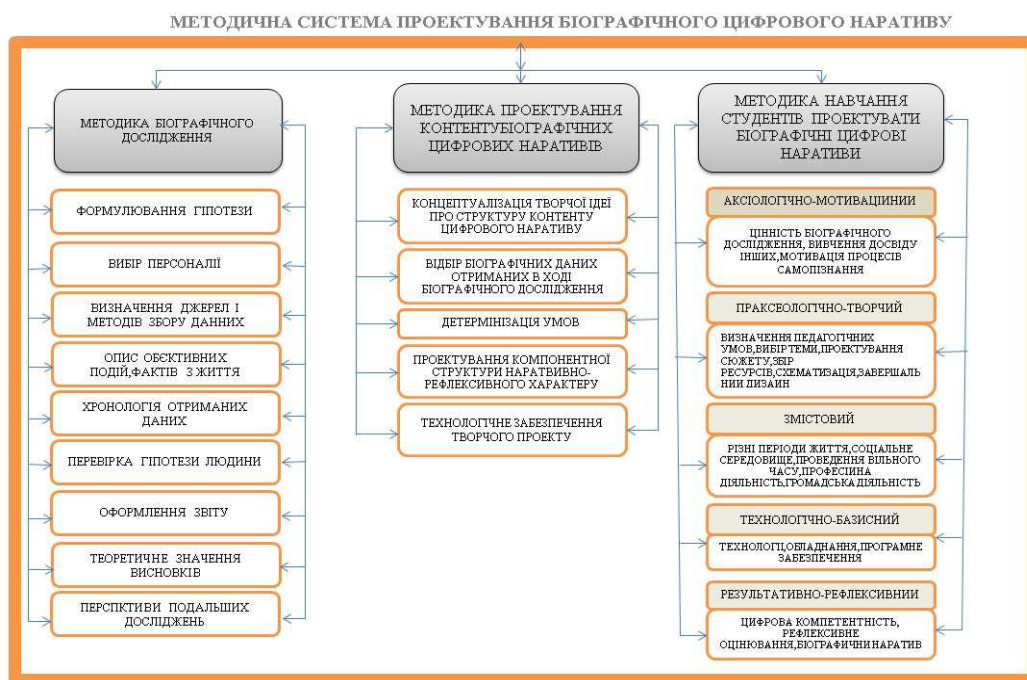

Рис.2 Методична система навчання майбутніх магістрів освіти проектування біографічних цифрових наративів

Важливою складовою процесу проектування біографічних цифрових наративів є біографічні дослідження, які є специфічним індикатором розвитку гуманістичних та демократичних процесів в освіті, пріоритетом для якої повинно стати життя кожної окремої людини, її унікальне й неповторне буття. *Біографічні дослідження* трактуються як *ключовий елемент наративно-цифрового підходу* в навчанні і є *видом наукового пошуку* спрямованого на отримання біографічних даних з метою вивчення індивідуального шляху та життєвого досвіду людини в різних життєвих контекстах та векторах розвитку, а також встановлення взаємозв'язків між індивідуально-психологічними та соціальними факторами впливу на різних етапах онтогенезу особистості. Проблематикою біографічних досліджень у світовому освітньому просторі займаються міжнародні організації,

серед яких: «Міжнародне Товариство Освітніх Біографій», дослідницька мережа «Біографічних перспектив європейських соціумів» та ін. Особливий інтерес становлять праці американських науковців Н. Дензіна (N. Denzin), Б. Робертса (B. Roberts), а також польських учених Г. Пенковської (G. Penkowska), М. Пьорунек (M. Piorunek) та ін. Джерелами біографічних даних стають особисті документи, а також художні твори, усні історії, літописи, хроніки, родинні історії, фотографії та інші особисті та сімейні артефакти, спогади, свідчення рідних, друзів, близьких, знайомих, учнів, сподвижників, матеріали інтерв'ю, бесід, відео зйомок, газетних повідомлень, протоколів, заяв, результатів анкетувань та ін.

На основі праць американського соціолога Н. Дензіна розроблено *методику біографічного дослідження*, яка є підсистемою методичної системи проектування біографічних цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти. Вона поєднує такі компоненти: визначення мети й завдань дослідження, формулювання гіпотези, яка може бути перевірена за допомогою вивчення історії життя; вибір персоналії, визначення джерел і методів збору біографічних даних; опис об'єктивних подій і переживань з життя людини, що стосуються проблеми; отримання інтерпретації подій від суб'єкта в хронологічному порядку; перевірка попередньо сформульованої гіпотези, пошук прикладів, що її підтверджують або спростовують, висування й перевірка нових припущень; оформлення дослідницького звіту з викладенням подій у їх природній послідовності, акцентування на теоретичній значущості висновків та перспектив подальшого дослідження. Результати біографічних досліджень є основою для проектування біографічних цифрових наративів. Застосування цифрових технологій у біографічних дослідженнях створює умови для переведення в електронну форму біографічних матеріалів на паперових носіях, їх візуалізації, збереження у віртуальному просторі (відео, аудіозаписи, їх монтаж, розміщення на Інтернет-сторінках).

Методика визначення контенту біографічних цифрових наративів про життєвий шлях видатних діячів науки, освіти, культури функціонально поєднує такі компоненти: концептуалізація творчої ідеї про структуру контенту цифрового наративу; вибір біографічних даних отриманих у ході біографічного дослідження; детермінізація умов, що прискорюють або гальмують розвиток особистості; проектування компонентної структури наративно-рефлексивного характеру та технологічне забезпечення творчого проекту. При проектуванні контенту біографічного цифрового наративу, важливими є уміння майбутнього магістра освіти використовувати цифрові та мережні технології для знаходження, нагромадження, збереження, відбору й створення різних інформаційних матеріалів (аудіо, відео, фото та ін.), їх обміну та поширення. Якщо біографічний цифровий наратив розробляється на основі дослідження життя видатних людей, то важливою складовою цього процесу є уміння вибрати особистість, життєвий шлях якої буде предметом дослідження, а також зосередити увагу на періоді її становлення (дитинство, підлітковий вік, юність, зрілість), описати умови та виокремити життєві факти, події, що позитивно чи негативно вплинули на виявлення і розвиток його здібностей та обдарувань. Підкреслимо, що комплексне

застосування загально-наукових методів за допомогою цифрових і мережних технологій має бути підпорядковане завданню створити цікавий біографічний сюжет, який утворює ядро біографічного цифрового наративу.

Методична система проектування біографічних цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти передбачає реалізацію *методики навчання студентів проектування біографічних цифрових наративів* педагогічної діяльності. Структура методики розроблена на основі моделі проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів, складається з п'яти взаємопов'язаних між собою компонентів: аксіологічно-мотиваційного, змістового, технологічно-базисного, праксеологічно-творчого, результативно-рефлексивного.

Аксіологічно-мотиваційний компонент – окреслює цінності, прагнення й устремління студентів, на основі яких формулюється особистісно-значуща мета створення біографічних цифрових наративів. Цільовий спектр компоненту містить: вивчення індивідуального шляху та життєвого досвіду людини в різних життєвих контекстах; пізнання, розуміння взаємозв'язків між індивідуально-психологічними та соціальними факторами впливу на різних етапах онтогенезу особистості; розвиток здібностей до аналізу чужого і отриманого власного досвіду; активізація процесів самопізнання, пошуку життєвих смислів, інтерес до життя як до явища; розвиток когнітивних, креативних, науково-дослідницьких, комунікаційних, технологічних умінь. **Змістовий компонент** – поєднує навчально-інформаційний контент та необхідні знання й уміння проектувати і створювати різноманітні (текстові, візуальні, звукові, анімаційні та інтегровані) біографічні цифрові наративи за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі.

Уміння проектувати і створювати навчально-інформаційний контент біографічного цифрового наративу, передбачає здатність зосереджуватися на конкретних чинниках: вплив сім'ї, оточення, соціально-культурного середовища у виявленні та розвитку здібностей та обдарувань особистості; роль навчальних закладів, вихователів, учителів та інших осіб у набутті нових знань, вдосконаленні умінь, розкритті талантів; значення особистісних ідеалів, цінностей, мотиваційних установок, сформованих комплексів у становленні та розвитку особистості. **Технологічно-базисний компонент** – характеризує технологічні засоби та відповідне програмне забезпечення, що використовуються при проектуванні, створенні й презентації біографічних цифрових наративів і дозволяють об'єднувати різні інформаційні джерела, зрозуміло й динамічно подавати інформаційні повідомлення. У розділі охарактеризовано доступні (безкоштовні) веб-сайти, які можуть використовуватися для навчання студентів створювати біографічні цифрові наративи і, водночас, розвивати їх творчі здібності та інтерес до навчання: ASMIGenerator (дозволяє досліджувати рухомі зображення, створювати власні рухомі образи, розкадровувати сценарій цифрового біографічного наративу); Bublblr(уможливлює створення фото наративів); Capzles(надає студентам можливість реалізації різноманітних способів поєднання різних видів медіа та наративи). **Праксеологічно-творчий компонент** передбачає

послідовне навчання реалізації таких етапів: *I. Вибір особистості для створення біографічного цифрового наративу. II. Здійснення біографічного дослідження життя вибраної особистості. III. Проектування сюжету біографічного цифрового наративу. IV. Забезпечення ресурсів для образної інтерпретації сюжету біографічного цифрового наративу. V. Кадрове моделювання сюжету біографічного цифрового наративу. VI. Завершальний дизайн (внесення, запис, завершення). VII. Демонстрація, оцінювання, відтворення біографічного цифрового наративу. VIII. Проектування подальшої творчої діяльності* **Результативно-рефлексивний компонент** – виявляється у сформованій цифровій компетентності майбутніх магістрів освіти проектувати біографічні цифрові наративи різнопланової тематики та актуалізації дослідницько-творчої функції навчального процесу.

Методична система проектування біографічних цифрових наративів має міждисциплінарний характер і може застосовуватися в ході вивчення різних навчальних дисциплін, під час реалізації навчально-дослідницьких проектів у формальному і неформальному навчанні.

У шостому розділі – «Організація науково-педагогічного експерименту з проектування біографічних цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти» визначено критерії сформованості цифрової компетентності у майбутніх магістрів освіти до проектування цифрових біографічних наративів, охарактеризовано перебіг і результати проведеного педагогічного дослідження щодо ефективності методичної системи проектування біографічних цифрових наративів.

Оцінювання ефективності авторської методичної системи проектування цифрових біографічних наративів здійснювалося за допомогою визначених критеріїв сформованості цифрової компетентності у майбутніх магістрів освіти щодо проектування біографічних цифрових наративів. Цифрова компетентність у майбутніх магістрів освіти щодо проектування біографічних цифрових наративів трактується як усвідомлення доцільності створення і поширення цифрових біографічних наративів, знання правових засад їх проектування й поширення, уміння знаходити, аналізувати, відбирати, перетворювати та зберігати інформаційні повідомлення необхідні у процесі проектування, уміння застосовувати цифрові технології для проектування нових біографічних цифрових наративів; здатність залучати учнів до створення біографічних цифрових наративів; вміння реалізувати освітні функції біографічних цифрових наративів у педагогічній діяльності.

Було визначено три групи критеріїв сформованості цифрової компетентності у майбутніх магістрів освіти щодо проектування біографічних цифрових наративів. До першої групи входять критерії, що дають можливість визначити аксіологічно-мотиваційне та етичне ставлення до створення і використання біографічних цифрових наративів у навчанні студентів. **Аксіологічно-мотиваційний критерій** використовується для вивчення ціннісного ставлення та наявної мотивації у майбутніх магістрів освіти до проектування біографічних цифрових наративів. **Етично-нормативний критерій** застосовується для визначення знань майбутніх

магістрів освіти щодо правових засад проектування й поширення біографічних цифрових нарративів. До *другої* групи належать критерії, що дають можливість визначити рівень сформованості умінь пошуку, вибору й оцінювання інформаційних повідомлень. **Критерій медіакомпетентності** застосовується для діагностики умінь ефективно аналізувати істинність, достовірність знайдених інформаційних повідомлень, що можуть бути використані під час проектування біографічних цифрових нарративів. **Когнітивний критерій** використовується для виявлення у майбутніх магістрів освіти аналітико-синтетичних умінь щодо пошуку, відбору, перетворення та збереження інформаційних повідомлень необхідних у процесі проектування цифрових біографічних нарративів. Третя група містить критерії, що уможливають виявлення у студентів творчих умінь, щодо проектування нового нарративного змісту. **Креативно-технологічний критерій** застосовується для виявлення креативних та технологічних умінь майбутніх магістрів освіти. **Критерій педагогічної майстерності** використовується для виявлення у майбутніх магістрів освіти здатності підвищувати потенціал пізнавально-активного поля за допомогою використання ними біографічних цифрових нарративів.

З метою експериментальної перевірки ефективності розробленої методичної системи проектування цифрових біографічних нарративів була організована дослідно-експериментальна робота, яка проводилася протягом 2012-2015 років у вищих навчальних закладах України (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка) та Польщі (Університет Яна Кохановського в Кельцах філія вмісті Пьотрков Трибунальський) і охопила 126 українських та 124 польських студентів (загальна кількість – 250 осіб). Дослідно-експериментальна робота складалася з трьох етапів: *підготовчого, організаційно-консультативного та реалізаційного.*

На наступному етапі дослідно-експериментальної роботи були відібрані контрольна польська (62 особи) та українська групи (63 особи) та кількісно відповідні експериментальні групи. У ході формувального експерименту перевірялася загальна гіпотеза дослідження про те, що впровадження методичної системи проектування біографічних цифрових нарративів у навчальний процес майбутніх магістрів освіти сприятиме підвищенню рівнів сформованості цифрової компетентності у студентів щодо проектування біографічних цифрових нарративів. На цьому етапі експерименту необхідно було розв'язати наступні завдання:

- експериментально підтвердити доцільність впровадження методики проектування біографічних цифрових нарративів у навчальний процес майбутніх магістрів освіти;
- експериментально перевірити ефективність розробленої методики у вищих навчальних закладах України та Польщі;
- виявити динаміку зростання показників сформованості цифрової компетентності у майбутніх магістрів освіти щодо проектування біографічних цифрових нарративів.

Перебіг формувального експерименту поєднував проведення циклу організаційно-консультативних заходів (семінарів, консультацій, круглих столів,

інструктажів). У ході формувального експерименту практична реалізація методичної системи проектування біографічних цифрових наративів відбувалася в рамках вивчення наступних навчальних дисциплін: «Педагогічна діагностика й терапія», «Педагогічна діагностика й підтримка учнів з особливими потребами», «Інноваційні форми навчання», «Сучасні тенденції освітнього простору», «Педагогіка вищої школи», «Соціальна педагогіка», «Методика викладання образотворчого мистецтва».

Як показало експериментальне дослідження, реалізація у навчальному процесі майбутніх магістрів освіти цифрових наративних проектів, у яких поєднуються мистецькі та інформаційно-комунікаційні технології створює умови для реалізації на практиці принципів демократичного, гуманістичного, особистісно-орієнтованого, творчого, інтерактивного навчання. Мистецтво створення цифрових наративів сприяє розвитку науково-дослідницьких умінь студентів, покращенню творчих навичок створення оповідей, викладу думок у різних образних формах, поглиблює засвоєння знань, оскільки емоційна складова та багатоканальність інформаційного впливу цифрового наративу дозволяє якісно засвоїти навчальний матеріал, удосконалює цифрову компетентність. Наративно-цифровий підхід дозволив учасникам дослідження (викладачам та студентам) на основі вивченого й трансформованого досвіду, прийти до висновку, що земний шлях кожної людини, передбачає певні випробування, в яких вона здобуває життєвий досвід, численні ситуації, вибір розв'язання яких впливає на її подальшу долю і, що від кожного з нас значною мірою залежить яким є наше життя сьогодні, буде наше майбутнє, зокрема, й професійне.

Здійснивши аналіз результативності формувального експерименту, відзначимо, що майбутні магістри освіти, які входили до експериментальних груп у дослідженні оволоділи методикою проектування цифрових біографічних наративів. Розподіл майбутніх магістрів освіти за рівнями сформованості цифрової компетентності щодо проектування біографічних цифрових наративів за критеріальними характеристиками до і після формуючого експерименту представлено у таблицях, діаграмах.

У польській експериментальній групі до експерименту було виявлено такі показники цифрової компетентності: на низькому рівні – 38, достатньому рівні – 20, високому рівні – 4; після експерименту показники сформованості цифрової компетентності становили: низький рівень – 7, достатній рівень – 38, високий рівень – 17.

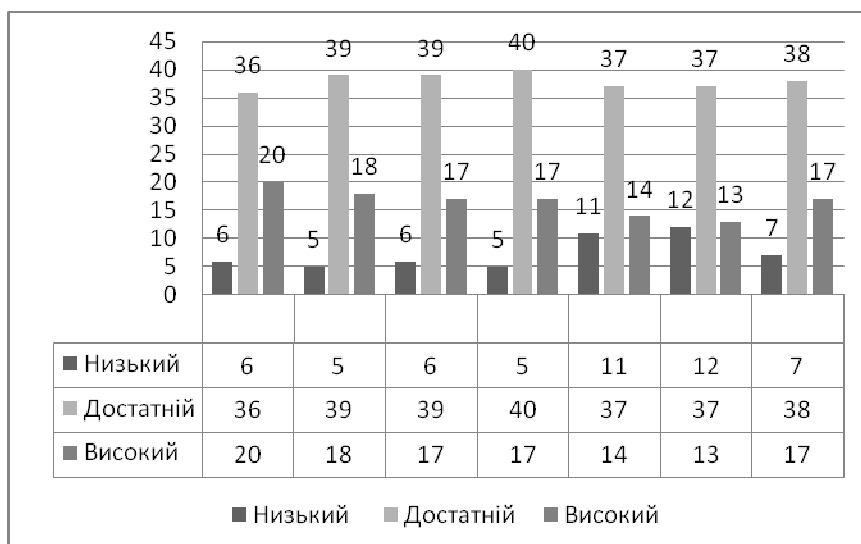

Рис. 3 Сформованість цифрової компетентності в ЕГ після експерименту (Польща).

В українській експериментальній групі рівень цифрової компетентності до експерименту становив: на низькому рівні – 43, на достатньому рівні – 18, високий рівень – 2, після експерименту рівень цифрової компетентності склав: на низькому рівні – 9, достатньому рівні – 35, високий рівень – 19.

Рис. 4 Сформованість цифрової компетентності в ЕГ після експерименту (Україна)

Отже, перебіг формувального експериментального дослідження й порівняльний аналіз рівнів сформованості цифрової компетентності майбутніх магістрів освіти в ході проектування біографічних цифрових наративів експериментальних та контрольних груп до і після експерименту підтвердив ефективність запропонованої моделі та методики. Результати формувального експерименту свідчать про дієвість запропонованої авторської методичної системи і обумовлюють необхідність її впровадження в навчання не тільки майбутніх магістрів освіти, а й у різні освітні практики формальної і неформальної освіти.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети та завдань дослідження у ході проведення дисертаційного дослідження щодо обґрунтування теоретико-методичних засад проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти отримано такі основні **результати**: *обґрунтовано і розроблено*: концепцію проектування цифрових наративів; *педагогічну технологію* проектування цифрових наративів, модель проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, методичну систему проектування біографічних цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти; окреслено подальші напрями наукових досліджень.

Одержані результати досліджень дають підстави зробити наступні висновки:

1. Категорія цифрового наративу була введена у науковий обіг американськими науковцями на початку 90-х років ХХ століття для означення явища конвергенції цифрових технологій і мистецтва усної розповіді. У дослідженні цифровий наратив трактується як, створена за допомогою цифрових технологій, розповідь, що відображає точку зору автора. Визначено форми поширення цифрових наративів: електронні тексти, презентації, фото слайди, документальні, художні, короткометражні, анімаційні фільми, мікрофільми, радіопрограми, рекламні відеоролики, відеофрагменти. До основних властивостей цифрових наративів належить динамічність, експресивність, інтегративність, рефлексивність технологічність. Основні функції цифрових наративів: інтерактивність, комунікативність, колаборативність – визначають можливості їх застосування в різних сферах сучасного соціуму. Цифрові наративи є важливим складником масмедійної, рекламної продукції, навчального контенту рефлексивного характеру, широко поширені в соціальних мережах. У дисертації визначено різні види цифрових наративів, які можна класифікувати за такими ознаками: тематика, технології створення, способи передачі до реципієнтів, кількість осіб, які беруть участь у проектуванні, створенні, сприйманні цифрових наративів, характер управління процесом створення цифрового наративу. Серед цифрових наративів різної тематики виокремлено біографічні цифрові наративи, що володіють високим потенціалом стимулювання у реципієнтів рефлексивних реакцій, що зумовлює можливість їх ефективного використання в освітніх практиках.
2. З'ясовано, що цифрова наративізація вищої освіти належить до провідних тенденцій розвитку міжнародного освітнього простору. Визначено чотири етапи поширення цифрових наративів у системах вищої освіти високорозвинених англomовних країн (США, Великобританія, Канада, Нова Зеландія, Австралія): *перший (підготовчий) етап* – з поч. 80-х років ХХ ст. до поч. 90-х років ХХ ст. – відбувається наративізація навчання та інтенсивний розвиток комп'ютеризації гуманітарних дисциплін; *другий (дослідницько-розвивальний) етап* – з 1993 р. по 2010 р. – створення Центру цифрових наративів у США, співпраця з провідними університетами, активізація наукових досліджень проблеми цифрової наративізації освіти (захист дисертацій, проведення проектних досліджень в рамках окремих країн); *третій (навчально-освітній) етап* – з 2010 р. по 2012 р. – поширення курсів з

цифрових наративів у процесі реалізації програм підготовки бакалаврів, магістрів в університетах; *четвертий (глобально-дослідницький) етап* – з 2012 р. по теперішній час – початок реалізації та розвиток міжнародних проектів з проблем цифрової наративізації вищої освіти.

3. Розроблено концепцію проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, що поєднує мету, генезис провідних ідей дослідження, базовий понятійно-категоріальний апарат, ядро концепції, встановлення характеру дослідження, результативно-прогностичний компонент. У концепції обґрунтовано теоретичні засади проектування цифрових наративів як нового напрямку навчання майбутніх магістрів освіти в сучасному інформаційному соціумі. Провідні ідеї концепції увиразнюються в положенні про те, що проектування цифрових наративів як інноваційного відродження традиції наративності у вищій освіті, процесу і результату творчої діяльності за допомогою цифрових технологій, є надзвичайно важливим для розвитку у майбутніх магістрів освіти цифрової компетентності, когнітивних, комунікативних, креативних здібностей, стимулювання процесів самопізнання й пізнання довкілля.
4. Розроблена педагогічна технологія спрямована на оволодіння суб'єктами навчального процесу необхідними вміннями для проектування цифрових наративів. Педагогічна технологія проектування цифрових наративів описує організаційні дії педагога щодо структурування навчальної діяльності студентів і представлена у формі чітко визначеного переліку алгоритмізованих дій, який складається з сімнадцяти функціонально пов'язаних етапів, що згруповані у такі цикли: перший – початкове проектування; другий – завершальне проектування; третій – демонстративно-рефлексивний.
5. Обґрунтовано й розроблено модель проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, передбачає реалізацію такої взаємодії викладачів зі студентами, під час якої раціонально-логічна та почуттєво-емоційна характеристики навчальної інформації передаються й засвоюються не тільки через вербальний, але й інші інформаційні канали за допомогою цифрових наративів. Модель проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти функціонально поєднує п'ять взаємопов'язаних між собою компонентів: аксіологічно-мотиваційний, аналітично-змістовий, програмно-технологічний, праксеологічно-творчий, результативно-рефлексивний, зміст яких конкретизується відповідно виду, форми навчання, предметної галузі, індивідуальних вікових особливостей, матеріально-технологічних ресурсів, часових можливостей, суб'єктивних характеристик учасників навчального процесу. Модель може реалізуватися в умовах традиційного, змішаного, дистанційного навчання, є важливою складовою відкритих систем освіти.
6. Було визначено критерії та показники сформованості цифрової компетентності у майбутніх магістрів освіти в ході проектування біографічних цифрових наративів. *Аксіологічно-мотиваційний критерій* характеризується такими показниками: розуміє доцільність створення і поширення наративів про життя

видатних особистостей та усвідомлює можливості впливу біографічних цифрових нарративів на особистісний розвиток; виявляє бажання здійснювати біографічні дослідження з метою створення біографічно-цифрових нарративів; прагне оволодіти новими технологіями для створення біографічних цифрових нарративів. *Етично-нормативний критерій* має такі показники: усвідомлює, що розміщення біографічних цифрових нарративів в Інтернеті підлягає правничій регуляції; дбає про етичний вимір створених і поширених біографічних цифрових нарративів; усвідомлює обов'язки пов'язані з використанням або перетворенням при проектуванні біографічних цифрових нарративів матеріалів інших авторів (посилання, цитування). *Критерій медіа-компетентності* поєднує такі показники: знання про функціонування та можливості використання багатьох інформаційних джерел; уміння вибирати й оцінювати інформаційні повідомлення; здатність розпізнавати, що є фактом, а що є точкою зору. *Когнітивному критерію* властиві такі показники: розпізнавання пізнавальних потреб та формулювання пошукових питань; уміння знаходити, вибирати і оцінювати інформаційні джерела; вміння класифікувати і трансформувати знайдені нові інформаційні повідомлення. *Креативно-технологічний критерій* визначається за трьома показниками: уміння проектувати новий контент біографічного цифрового нарративу; перетворення знайденого в Інтернет-мережі або раніше самостійно створеного інформаційного змісту; презентація нового або перетвореного інформаційного повідомлення. *Критерій педагогічної майстерності* має такі показники: збільшення каналів передачі та сприймання навчальних повідомлень; створення позитивної почуттєво-емоційної атмосфери навчання; аналіз творчої продукції та мотивування до її удосконалення.

7. Обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність авторської моделі проектування цифрових нарративів та методичної системи проектування цифрових біографічних нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, що поєднує методики біографічного дослідження, визначення контенту біографічного цифрового нарративу і навчання проектуванню біографічних цифрових нарративів майбутніх магістрів освіти. Хід та результати формульованого експериментального дослідження підтвердили припущення про те, що впровадження моделі та методичної системи проектування біографічних цифрових нарративів у навчальний процес магістрів освіти сприятиме підвищенню рівнів сформованості у них цифрової компетентності, що дало підстави зробити висновок про їх ефективність.

Дане дисертаційне дослідження започатковує новий напрям у вітчизняній теорії і практиці, що уможливить ефективно використати ІКТ для демократизації, гуманізації, одухотворення навчально-виховного процесу, який відповідатиме як соціальним, так й індивідуальним потребам, буде привабливим для сучасної учнівської молоді. До подальших напрямів наукових досліджень належить обґрунтування умов застосування цифрових нарративів у різних ланках неперервної освіти (дошкільної, загальноосвітньої, вищої формальної та неформальної освіти, освіти дорослих, геронтологічної освіти) та теорії і практики педагогічної

формальної і неформальної освіти (педагогіка дошкільної освіти, педагогіка середньої та вищої школи, мистецька, медична, інженерна, військова педагогіка, педагогіка менеджменту, медіа педагогіка, інклюзивна педагогіка). Подальшого розвитку потребує проблема розширення освітніх функцій цифрових нарративів відповідно до технологічних платформ, на основі яких їх буде створено (Веб-3.0, Веб-4.0) та до конвергентних процесів у науковому пізнанні (біо-нано-когнітивні технології).

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

Монографія

1. Тимчук Л. І. Цифрові нарративи в навчанні майбутніх магістрів освіти: історія, реалії, перспективи розвитку : монографія за наук. ред. Лещенко М.П. / Лариса Іванівна Тимчук. – К.: САММІТ – КНИГА, 2016. – 390 с.

Посібник

2. Тимчук Л. І. Розвиток медіа-компетентностей учителів у сучасному інформаційному суспільстві: польський досвід //Тимчук Л. І., М. П. Лещенко// Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору : посібник / за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. В. Овчарук ; НАПН України, Ін-т інформ. технол.і засобів навч. – Київ : Атіка, 2014. – С. 122–138.

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Тимчук Л. І. Прогностистика майбутньої долі учнів: нарративи видатних педагогів / Л. І. Тимчук // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2010. – Вип. 11. – С.210–220.
4. Тимчук Л. І. Педагогічний нарратив Івана Сокульського у дискурсі неформальної освіти // Л. І. Тимчук, М. П. Лещенко // Імідж сучас. педагога. – 2012. – №4. – С.7–12.
5. Тимчук Л. І. Розвиток інформаційно-комунікаційних і медіа компетентностей учителів у міжнародному педагогічному просторі[Електронний ресурс] // Л. І. Тимчук, М. П. Лещенко // Інформ. технології і засоби навчання. –2013. –Т. 38, вип. 6. – С. 13–28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2013_38_6_4. – Назва з екрана.
6. Тимчук Л. І. Нарративне навчання у медіа-просторі / Л. І. Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2014. – №3. – С.355–368.
7. Тимчук Л.І. Біографічний навчальний нарратив про М.М. Амосова – видатного вченого, хірурга / Л. І. Тимчук // Вища освіта України. – Київ ; Кіровоград, 2014. – № 3 : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. –Т. 2. – С. 291–295.
8. Тимчук Л. І. Підготовка майбутнього вчителя до творчості в сучасному ІКТ-просторі: зарубіжний досвід / Л. І. Тимчук // Гуманізація навчально-виховного

- процесу: зб. наук. пр. / Слов'ян. держ. пед. ун-т. – 2014. – Вип. 69. – С. 219–229.
9. Тимчук Л. І. Зарубіжний досвід застосування наративних методик: мистецтво оповіді Крістел Оехлманн / Л. І. Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2014. – №6. – С. 30–43.
 10. Тимчук Л. І. Підходи до стандартизації сформованості інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів: польський досвід [Електронний ресурс] // Л. І. Тимчук, М. П. Лещенко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Т. 42, вип. 4. – С. 33–46. – Режим доступу: [//nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_42_4_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_42_4_5). – Назва з екрана.
 11. Тимчук Л. І. Педагогічний потенціал мистецтва оповіді: зарубіжний досвід навчання дітей розповідати історії / Л. І. Тимчук // Початкова шк. – 2015. – №1. – С. 48–52.
 12. Тимчук Л. І. Навчання майбутніх учителів мистецтва створення цифрових наративів / Л. І. Тимчук // Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. пр./ Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – 2015. – Вип. 11. – С. 141–153.
 13. Тимчук Л. І. Проектування процесу створення цифрових наративів майбутніми вчителями / Л. І. Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2015. – № 4. – С. 376–389.
 14. Тимчук Л. І. Методика створення біографічних цифрових наративів в контексті педагогічної освіти / Л. І. Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2015. – № 5. – С. 389–405.
 15. Тимчук Л. І. Соціально-педагогічні проблеми формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в сучасному медіа просторі / Л. І. Тимчук // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2014. – Вип. 82. – С. 172–177
 16. Тимчук Л. І. Михайло Драгоманов і його шкільні вчителі: педагогічний наратив // Л. І. Тимчук, М. П. Лещенко // Імідж сучас. педагога. – 2015. – № 1. – С. 3–10.
 17. Тимчук Л. І. Педагогічний наратив про дитинство і шкільні роки В. М. Глушкова – видатного вченого кібернетика ХХ століття / Л. І. Тимчук // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2015. – № 1. – С. 38–45.
 18. Тимчук Л. І. Ретроспективний аналіз проблеми прогностичної діяльності педагога / Л. І. Тимчук // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ, 2011. – Вип. 3, ч. 1. – С. 274–284.
 19. Тимчук Л. І. Концепція проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти / Л. І. Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2016. – № 10. – С. 134–144.
 20. Тимчук Л. І. Перспективи та рекомендації щодо впровадження цифрових наративів у вітчизняні освітні практики / Л. І. Тимчук // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 3–4. – 2016. – Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. – С. 190–198.

- 21.Тимчук Л. Етичні виміри творчості в ході проектування цифрових нарративів / Лариса Тимчук // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – 2016. – Вип. 14. – С. 191–201.
- 22.Тимчук Л. Формування цифрової компетентності у майбутніх магістрів освіти в процесі проектування цифрових нарративів / Л. Тимчук // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. / Слов'ян. держ. пед. ун-т. – 2016. – № 5. – С. 54–64.

Статті у зарубіжних виданнях

- 23.Tymchuk L. Spiritual potencial of family links in pedagogical narrative of Ivan Sokulsky / L. Tymchuk // Rodzina w obliczu współczesnych wyzwań cywilizacyjnych / pod red. H. Marzec, K. Szymczyk. – Piotrków Trybunalski, 2013. – Т. 2. – S. 393–404.
- 24.Мультимедийные образовательные нарративы о жизненном пути Н. М. Амосова – выдающегося ученого, хирурга, педагога XX века: особенности создания контента // Rocznik naukowy. Szkice familiologiczne / red. naczelny H. Marzec. – 2014. – № 1. – S. 105–121.
- 25.Tymchuk L. Biographical study of a personality development: the narrative about Sofia Kovalevskaya – an outstanding woman mathematician / L. Tymchuk // Rodzina jej teraz i nieścisłość przyszłość / pod red. H. Marzec, K. Szymczyk. – Piotrków Trybunalski, 2014. – Т. 2. – S. 299–309.
- 26.Tymchuk L. Using of ICT in the creative development of future teachers / / L. Tymchuk // Twórczość, kreatywność, uzdolnienia – deficyty, dysfunkcje, niepełnosprawność = Creation, creativity, talents – defects, dysfunctions, disability / pod red. E. Sadowskiej, M. Dąsala. – Częstochowa : Wydaw. Wyższej Szkoły Lingwistycznej, 2015. – S. 35–47. – (Problemy Nowoczesnej Edukacji ; t. 5).
- 27.Tymchuk L. Creative usage ICT in the training of future teachers: designing, modeling, and teaching techniques of digital narratives / L. Tymchuk // Obraz rodziny i szkoła w ujęciu interpersonalnym / pod red. O. Zameckiej-Zalas, I. Kielyk-Zaborowskiej. – Piotrków Trybunalski, 2016. – S. 321–341.

Статті та тези у збірниках наукових праць та інших виданнях

- 28.Тимчук Л. І. Концепт учитель / Л. І. Тимчук // Концептосфера педагогічної аксіології : матеріали філос.-методол. семінару «Аксіологічна концептосфера педагогічної освіти» (м. Київ, 17 трав. 2010 р.) / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Від. вихов. систем у пед. освіті ; авт. ідеї і упоряд. Т. П. Усатенко. – Київ ; Ніжин, 2010. – С. 242–250.
- 29.Тимчук Л. І. Соціальні цінності у розвитку особистості вчителя // Аксіологічна концептосфера педагогічної освіти : тези доп. філос.-методол. семінару (м. Київ, 17 трав. 2010 р.) / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ : LAT & K, 2010. – С. 59–61.
- 30.Тимчук Л. І. Науково-методичні основи аналізу й відбору мультимедійних нарративів / Л. І. Тимчук // Мультимедійні технології в освіті та інших сферах

- діяльності: тези доп. наук.-практ. конф. (Київ, 11–12 листоп., 2015 р.) / М-во освіти і науки України, Нац. авіац. ун-т. – Київ, 2015. – С. 89–90.
31. Тимчук Л. І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для віртуалізації освітньо-культурних наративів [Електронний ресурс] / Л. І. Тимчук // Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: матеріали наук. конф. – Київ: ІТЗН НАПН України, 2013. – С. 26–28. – Режим доступу: [http://www.ime.edu-ua.net/cont/tezy_2013.pdf](http://www.ime.edu.ua.net/cont/tezy_2013.pdf). – Назва з екрана.
 32. Тимчук Л. І. Підготовка до навчання учнів у віртуальних університетах – важлива тенденція розвитку зарубіжної освітньої реальності / Л. І. Тимчук // Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 10 черв. 2013р.) / Ін-т педагогіки НАПН України ; за заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ, 2013. – С. 139–140.
 33. Тимчук Л. І. Роль біографічних досліджень у розвитку мультимедійного наративного навчання / Л. І. Тимчук // Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України : матеріали наук. конф. – Київ : ІТЗН НАПН України, 2014. – С. 211–213.
 34. Тимчук Л. І. Засади творення мультимедійних матеріалів в індивідуальній творчості вчителя: польський досвід / Л. І. Тимчук // Педагогічна компаративістика – 2014: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 5 черв. 2014 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України ; заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ, 2014. – С. 191–193.
 35. Тимчук Л. І. Використання майбутніми вчителями інформаційно-комунікаційних технологій у наративно-творчій діяльності / Л. І. Тимчук // Університетська педагогічна освіта: історія, теорія і перспективи розвитку в умовах глобалізації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 11 верес. 2015 р.) / за ред. Л. М. Голубенко, О. С. Цокур. – Одеса, 2015. – С. 241–245.
 36. Тимчук Л. І. Зарубіжний досвід забезпечення технологічних аспектів створення цифрових наративів / Л. І. Тимчук // Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 11 черв. 2015 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України ; заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ, 2015. – С. 266–269.
 37. Тимчук Л. І. Психологічні підходи до наративного навчання майбутніх учителів // Тенденції розвитку психології в Україні: історія та сучасність, 25 вересня 2015 р., К.: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції / За ред. І. В. Данилюка, І. В. Ващенко. – К.: Логос, 2015. – С. 150 – 153.
 38. Тимчук Л. І. Дослідно-експериментальна робота з проектування цифрових біографічних наративів у навчальному процесі магістрів освіти / Л. І. Тимчук // Методика викладання природничих дисциплін у середній та вищій школі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (XXIII Каришинські читання) (Полтава, 19–20 трав. 2016 р.) / за заг. ред. М. В. Гриньової ; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2016. – С. 413–415.

39. Тимчук Л. І. Порівняльний аналіз результатів впровадження методики проектування цифрових біографічних нарративів у вищих закладах України та Польщі / Л. І. Тимчук // Педагогічна компаративістика – 2016: освітні трансформації та інновації у глобалізованому світі: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 11 черв. 2015 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ, 2016. – С. 199–201.

АНОТАЦІЇ

Тимчук Л.І. Теоретико-методичні засади проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. – Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. – Київ, 2017.

У дисертації обґрунтовано теоретичні основи проектування цифрових нарративів і методичну систему проектування біографічних цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, визначено сутність категорії «цифровий нарратив» і проаналізовано його властивості, види, функції і форми функціонування в сучасному інформаційному суспільстві, вивчено зарубіжний досвід нарративно-цифрового навчання та визначено етапи його поширення у вищій освіті. Розроблено концепцію проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти на основі обґрунтування базових категорій та методологічних підходів дослідження. Розроблено педагогічну технологію проектування цифрових нарративів, обґрунтовано й розроблено модель проектування цифрових нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти, визначено критерії і показники сформованості цифрової компетентності майбутніх магістрів освіти з проектування біографічних цифрових нарративів. Обґрунтовано й експериментально перевірено методичну систему проектування цифрових біографічних нарративів у навчанні майбутніх магістрів освіти.

Ключові слова: цифровий нарратив, біографічний цифровий нарратив, концепція, модель, нарративно-цифровий підхід, методична система, цифрова компетентність, магістри освіти.

Tymchuk L. I. Theoretical and methodical principles of digital narratives' projecting in training of future Masters of Education. – Manuscript.

Thesis for the degree of doctor in pedagogical science, specialty 13.00.10 – Information and Communication Technologies in Education. – Institute of Information Technologies and Learning Tools of NAPS of Ukraine. – Kyiv, 2017.

The thesis focuses on the theoretical principles of digital narratives' projecting and methodical system of digital biographical narratives' projecting in the training of future Masters of Education; the essence of the category "digital narrative" is defined and its properties, types, functions and forms of operation in today's information society are analyzed; international experience of narrative-digital education is studied and the stages

of its introduction in higher education are grounded. The concept of digital narratives' projecting in the training of future Masters of Education is defined based on the arguments of basic categories and methodological approaches of the research. The pedagogical technology of digital narratives' projecting is grounded and the model of digital narratives' projecting in the training of future Masters of Education is worked out; the criteria and indicators of forming digital competence of future Masters of Education to project digital biographical narratives are defined. Methodical system of digital biographical narratives' projecting in the training of future Masters of Education is proved and experimentally examined.

The scientific novelty and theoretical significance of the results of the research are that for the first time:

- the essence of the category “digital narrative” is found out and introduced into domestic scientific use; its types and forms of functioning in the modern information society are defined;
- educational opportunities of digital narratives for the development of cognitive, communicative, creative and digital skills are grounded;
- theoretical principles of digital narratives' projecting in the form of the author's concept, which combines general terms, purpose, genesis of the leading ideas, core of the concept, program, characteristic and prognostic-efficient components are proved;
- pedagogical technology of digital narratives' projecting and model of digital narratives' projecting in the training of future Masters of Education are grounded and developed;
- category of digital competence for projecting digital biographical narratives is grounded; the criteria and indicators of its formation of the future Masters of Education are defined;
- methodical system of digital biographical narratives' projecting in the training of future Masters of Education, that combines biographical research methods, determining the content and training of future Masters of Education to project digital biographical narratives is grounded;
- theoretical ideas and approaches to narrative-digital learning grounded by theorists and practitioners of highly developed countries, including the UK, the USA are introduced in the domestic scientific use; the stages of spreading digital narrative studies in the foreign educational space are highlighted.

The practical significance of the research is that it developed:

- methods of the biographical research during projecting digital biographical narratives;
- methods of defining the content of digital biographical narrative;
- methods of training future Masters of Education to project digital biographical narratives.

The proposals for implementation of the main results of the research are grounded and the ways of further research on the issue of digital narrative training are defined.

Materials of the research can be used in formal and non-formal education of students of higher pedagogical and post-graduate education; advanced training, training

and retraining of scientific, scientific-educational staff for improvement of digital competence of the educational process participants.

Key words: digital narrative, digital biographical narrative, concept, model, narrative-digital approach, methodical system, digital competence, Master of Education.

Тимчук Л.И. Теоретико-методические основы проектирования цифровых нарративов в обучении будущих магистров образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.10 – Информационно-коммуникационные технологии в образовании. – Институт информационных технологий и средств обучения НАПН Украины. – Киев, 2017.

В диссертации обоснованы теоретические основы проектирования цифровых нарративов и методическая система проектирования биографических цифровых нарративов в обучении будущих магистров образования, определена сущность категории «цифровой нарратив» и проанализированы его свойства, виды, функции и формы функционирования в современном информационном обществе, изучено зарубежный опыт нарративно-цифрового обучения и определены этапы его распространения в высшем образовании. Разработана концепция проектирования цифровых нарративов в обучении будущих магистров образования на основе обоснования базовых категорий и методологических подходов исследования, а также педагогическая технология проектирования цифровых нарративов.

Обоснована и разработана модель проектирования цифровых нарративов в обучении будущих магистров образования. Определены критерии и показатели сформированности цифровой компетентности будущих магистров образования в проектировании биографических цифровых нарративов. Обоснована и экспериментально проверена методическая система проектирования цифровых биографических нарративов в обучении будущих магистров образования.

Научная новизна и теоретическое значение исследования заключается в том, что впервые: введено в отечественный научный оборот и выяснено сущность категории «цифровой нарратив», определены его виды и формы функционирования в современном информационном социуме; обоснованы образовательные возможности цифровых нарративов по развитию когнитивных, коммуникативных, креативных и цифровых умений; обоснованы теоретические основы проектирования цифровых нарративов в форме авторской концепции, объединяющей общие положения, цели, генезис основных идей, ядро концепции, программу, характеристический и результативно-прогностический компоненты; обоснованы и разработаны педагогическую технологию проектирования цифровых нарративов; модель проектирования цифровых нарративов в обучении будущих магистров образования; обоснованно категорию цифровой компетентности по проектированию биографических цифровых нарративов, определены критерии и показатели ее сформированности у будущих магистров образования; обоснованно методическую систему проектирования

биографических цифровых нарративов в обучении будущих магистров образования, сочетающий методики биографического исследования, определение контента и обучение будущих магистров образования проектирования биографических цифровых нарративов; введено в отечественный научный оборот теоретические идеи и подходы к нарративно-цифрового обучения обоснованные теоретиками и практиками высокоразвитых стран мира, в том числе Великобритании, США; определены этапы распространения цифрового нарративного обучение в зарубежном образовательном пространстве; уточнено понятие «цифровая история», «цифровая рассказ», которые могут трактоваться как синонимичные к цифровому нарративу понятия, если передают информационное сообщение рефлексивного характера; «цифровой грамотности» как жизненно важных для полноценного функционирования в XXI веке умений, объединяющих способность находить, интерпретировать, трансформировать, создавать информационные сообщения на основе применения цифровых технологий, «цифровой компетентности» как способности идентифицировать, понимать, интерпретировать, создавать, обмениваться, распространять информационные сообщения на основе использования цифровых технологий в профессиональной деятельности; дальнейшего развития получили: теоретические и методические основы использования ИКТ в открытом образовании; концепция цифровой гуманистической педагогики; методика развития компетентностей XXI века.

Практическое значение исследования заключается в том, что разработаны: методика биографического исследования в ходе проектирования биографических цифровых нарративов; методика определения контента биографического цифрового нарратива; методика обучения будущих магистров образования проектированию биографических цифровых нарративов; цифровой учебно-методический контент для использования на различных уровнях формального и неформального образования; обоснованы рекомендации по внедрению основных результатов исследования и определены пути дальнейших научных поисков по проблеме нарративного цифрового обучения. Обоснованы рекомендации по внедрению основных результатов исследования и определены пути дальнейших научных поисков по проблеме нарративного цифрового обучения.

Материалы исследования могут быть использованы в формальном и неформальном обучении студентов высшего педагогического и последипломного образования; повышения квалификации, подготовки и переподготовки научных, научно-педагогических кадров для совершенствования цифровой компетентности участников учебного процесса.

Ключевые слова: цифровой нарратив, биографический цифровой нарратив, концепция, модель, нарративно-цифровой подход, методическая система, цифровая компетентность, магистры образования.